

BESTUURSVERSLAG

Zaaien en oogsten. Bewogen en succesvolle start volgende eeuw

Na het jaar 2012 waarin het Nederlands Openluchtmuseum zijn eeuwfeest vierde, kenmerkte 2013 zich vooral door het hard werken aan de toekomst. Om daar tijd en energie voor vrij te maken, is gekozen voor een vrij rustige programmering, waarin onder het motto 'Beleef het weer' de invloed van de seizoenen op het ritme van het leven centraal stond. Er was ook minder media aandacht voor het museum. Toch werden opnieuw, voor de tweede keer in de laatste vijftwintig jaar, meer dan een half miljoen bezoekers ontvangen. Waren dat er in 2012 524.188, in 2013 bleef de teller staan op 510.001. Daarmee handhaaft het museum zijn positie als best bezochte museum buiten Amsterdam.

De conclusie mag zijn dat het resultaat van 2012 niet eenmalig was, maar een structurele groei van bezoekersaantallen betekende. Ook bij de winteropening 2013 - 2014 mocht weer een nieuw record bezoekersaantallen genoteerd worden, 103.557 (dat waren er vorige winter 102.455). Het aandeel groepsbezoekers was in 2013 14%, vergelijkbaar met vorig jaar. Het totale aantal groepsevenementen was in 2013 1458.

Op 24 april 2013 stond het museum een laatste keer stil bij zijn jubileum. Pauline Krikke, burgemeester van Arnhem, openende het speciaal ontworpen Jubileumplantoen. Een cadeau voor het eeuwfeest dat mogelijk werd gemaakt door bijdragen van ANWB, Gemeente Arnhem, Vereniging Natuurmonumenten Gelderland en Vrienden van het Openluchtmuseum. Dit plantsoen, bestaand uit een koningslinde en een veertien meter lange zitbank, ontworpen door de Arnhemse kunstenaar Alphons ter Avest, is een eigentijdse vertaling van de traditionele Wilhelminabomen die vroeger op talrijke plaatsen in Nederland werden geplant naar aanleiding van bijzondere gebeurtenissen.

Het museum heeft in 2013 hard gewerkt aan het realiseren van twee hoofdprogramma's: museale en bedrijfsmatige vernieuwing. Beide dragen bij aan het toekomstbestendig maken van het museum.

De programmalijn Museale Vernieuwing richt zich op de inhoudelijke verbreding met de Canon van de Nederlandse Geschiedenis die zowel fysiek als digitaal vorm zal krijgen in het museum. Daarnaast zullen bestaande museale presentaties worden vernieuwd. In 2013 ging de aandacht vooral uit naar het masterplan van de fysieke presentatie van de Canon. In dit masterplan is een basisconcept ontwikkeld voor de nieuwe presentatie die in 2016 moet worden gerealiseerd in het Entreegebouw. Hierover werd minister Bussemaker van OCW tijdens een tweetal werkbezoeken geïnformeerd.

De Canon zal ook worden gepresenteerd in nieuwe presentaties in het museumpark. In april 2014 wordt, met het openen van de Noorse watersnoodwoning uit Raamsdonkveer, het eerste canonvenster Watersnoodramp zichtbaar. Op 9 september 2013 verrichte minister Bussemaker hiervoor de starthandelingen. Realisering van deze nieuwe presentatie werd mede mogelijk gemaakt door een extra financiële bijdrage van de BankGiro Loterij, het Mondriaanfonds, de Kabath vastgoedbescherming en de Vereniging Vrienden van het Nederlands Openluchtmuseum.

In samenwerking met de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (NAM) zal vanaf half mei 2014 de laatst nog werkende jaknikker in het Nederlands Openluchtmuseum symbool staan voor het venster 'de gasbel' in de Canon van Nederland.

In samenwerking met de ontwikkelingsorganisatie HIVOS en met financiële ondersteuning door de familie Postma, de voormalige eigenaar van de Kaasfabriek Freia, en de BankGiro Loterij wordt in juni 2014 een educatieve presentatie over Kinderarbeid op de zolder van de kaasfabriek Freia geopend.

Aandacht voor de Canon was er ook tijdens het bezoek van het Koningspaar aan Arnhem. In een korte voorstelling strandden kopstukken uit de Nederlandse Geschiedenis, vergezeld door gewone mensen, op weg naar het museum in een oude trolleybus. Koning Willem-Alexander en Koningin Maxima waren graag bereid met de gestrande reizigers te poseren voor een nationaal portret.

Tot de programmalijn Museale Vernieuwing behoren ook de twee nieuwe taken die het museum in het subsidiebesluit kreeg toebedeeld, te weten volkscultuur en immaterieel erfgoed en de maand en nacht van de geschiedenis.

Samen met het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (VIE) zal het museum de komende jaren uitgroeien tot een topinstituut voor volkscultuur en immaterieel erfgoed. Sinds 1 januari 2013 vormt het bestuur van het museum ook het bestuur van het VIE. Het VIE heeft zich vooral gericht op zijn nieuwe taak, het implementeren van het UNESCO Verdrag ter Bescherming van het Immaterieel Erfgoed. Dat heeft geleid tot een rijke oogst in het eerste jaar waarin drieënveertig tradities op de Nationale Inventaris zijn geplaatst.

Het museum organiseerde in oktober 2013 voor de tweede maal de Maand van de Geschiedenis. Het thema was Vorst & Volk. De Maand groeide in het aantal partnerorganisaties, het aantal deelnemende erfgoedinstellingen en het aantal activiteiten.

Ter voorbereiding op de museale vernieuwing heeft het museum de samenwerking met de Hogeschool Kunsten Utrecht (HKU, afdeling Games en Interactie, Lectoraat Play Design and Development) in 2013 voortgezet. Er is middels spellen tijdens de maand van de geschiedenis en de winteropenstelling onderzocht hoe games en play kunnen worden ingezet om de Canon van de Nederlandse Geschiedenis betekenisvol te integreren en te representeren binnen het huidige museum. Het ontwerpen van zulke games en de nieuwe manier van samenwerken dragen naast museale vernieuwing bij aan de bedrijfsmatige vernieuwing.

De programmalijn bedrijfsmatige vernieuwing richtte zich vooral op het voorkomen van een dreigend tekort in de exploitatie, veroorzaakt door de subsidiekorting van ruim zeven procent en een aantal andere financiële ontwikkelingen. Met een hoge participatie van medewerkers werd een tiental zogenaamde Bruggebouwprojecten opgepakt die gericht waren op kostenvermindering door verhoging van de efficiency en op het realiseren van hogere inkomsten. Een zevental projecten verkeren nu al in de implementatiefase, drie andere projecten verkeren in het stadium van oplevering van de projectvoorstellen. Op

papier ziet er naar uit dat de exploitatie inderdaad in 2015 sluitend kan worden gemaakt, zonder te hoeven over gaan tot gedwongen ontslagen van medewerkers. De werkelijke resultaten zullen echter pas gaan blijken na de start van het zomerseizoen 2014.

Een heel zichtbaar resultaat is de vergroting en modernisering van de parkeervoorzieningen voor bezoekers. Mede dankzij de actieve ondersteuning door de gemeente Arnhem konden de werkzaamheden tijdig worden opgepakt zodat er in april een nieuwe parkeerplaats wacht op de bezoekers. Door de uitbreiding met 250 parkeerplaatsen zullen niet alleen de inkomsten stijgen maar zal vooral ook de overlast voor de buurt worden verminderd.

Naast deze projecten is er veel aandacht gegeven aan het verwerven van inkomsten door bedrijven en fondsen te interesseren voor financiële bijdragen. In het economisch gestel blijkt dat een zaak van lange adem te zijn, waarin toch eerste successen zijn geboekt. De resultaten zullen in 2014 verder verzilverd worden. Wel heeft de Provincie Gelderland een subsidie toegezegd voor een programma het Verhaal van Gelderland, waarvoor het museum zal optreden als regisseur. Het RBTKAN (Regionaal Bureau voor Toerisme) en Gelders Erfgoed treden hierin op als partners. Ook met het vfonds waren positieve gesprekken die in 2014 hebben geleid tot een substantiële financiële bijdrage aan de organisatie van Maand en Nacht van de Geschiedenis.

Het museum heeft zijn inkomsten verder weten te verhogen door het geormerkt werven onder bezoekers voor loten van de BankGiro Loterij. Eind 2013 speelden er 115.000 deelnemers met geormerkte loten mee.

Het blijft een grote uitdaging om de kosten strak te beheersen en de inkomsten waar mogelijk te verhogen. Pas als het museum daarin slaagt, ontstaat er weer financiële ruimte om nieuwe activiteiten en andere wensen op te pakken. De genoemde plannen stellen het museum daarbij voor de opgave om te komen tot een gezonde financiering.

In 2013 is ook, in goede samenwerking met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en het Rijksmuseum Amsterdam een project gestart

dat moet leiden tot een gemeenschappelijk en duurzaam Collectiecentrum Nederland (CCN). Met dat CCN zal het museum eindelijk beschikken over depotvoorzieningen die voldoen aan de daarvoor geldende eisen.

Andere belangrijke zaken die worden aangepakt zijn een kwalitatieve verbetering van het Entreegebouw en het realiseren van een al langer geplande renovatie en uitbreiding van de belangrijkste horecavoorziening in het museum, de Kasteelboerderij. Verder staat het voorbereiden van een visie op de ontwikkeling van het park op de agenda, een stuk dat als onderlegger moet gaan dienen voor een nieuw te sluiten Masterplan met de Gemeente Arnhem.

Op de achtergrond zijn er belangrijke verbeteringen doorgevoerd in de administratieve en personeelsadministratie. Het inhoudelijk beleid zoals dat is vastgelegd in de subsidieaanvraag wordt vertaald naar een dynamisch en voortschrijdend Meerjarenbedrijfsplan. Hiervoor wordt een eigen methodiek ontwikkeld die aansluit op de specifieke omstandigheden van een museumbedrijf en gelijktijdig de basis vormt voor een veel gerichtere sturing op activiteiten en resultaten.

De waardering door het publiek bleek in 2013 uit de keuze door kinderen tot en met 12 jaar als meest Kidsproofmuseum Gelderland en van Zoover de Highly Recommended 2013 award.

De waardering voor de inspanningen van het museum om maatschappelijk verantwoord te functioneren kwam tot uiting in de toekenning van Gouden Green Key, hét internationale keurmerk voor bedrijven in de toerisme- en recreatiebranche die serieus en controlebaar bezig zijn met de milieuzorg op het bedrijf. Ook ontving het museum het EKO-keurmerk Horeca, waarvoor tenminste 40 procent van de inkoop aan hoge biologische eisen moet voldoen. De Afdeling Beveiliging ontving een Award als het beste stage-leerbedrijf binnen de sector Particuliere Beveiliging.

In oktober werd het herfstbier van het Openluchtmuseum tijdens het Bockbierfestival van Pint, de grootste biervereniging van Nederland, in de categorie Bockbier verkozen tot het beste van 2013.

De Vereniging Vrienden van het Openluchtmuseum is een belangrijke en onmisbare partner. De Vereniging nam op haar jaarvergadering afscheid van de oud-voorzitter Jo Michiels en Cees van Woudenberg werd gekozen tot nieuwe voorzitter. Beide voorzitters hebben een belangrijke functie vervuld in het optimaliseren van de samenwerking tussen de Vrienden en het museum. De gezamenlijke doelstelling om meer Vriendenkaarten aan bezoekers te verkopen is, mede dankzij de inspanningen van de medewerkers in het Entreegebouw, weliswaar niet geheel maar tot tevreden gerealiseerd. De Vriendenvereniging vormt met ruim 14.000 leden de grootste vriendenorganisatie in de museumsector. De Vrienden vervullen een belangrijke ambassadeursrol voor het museum. De bijdragen aan het realiseren van projecten hebben de laatste jaren nieuwe ontwikkelingen mogelijk gemaakt.

In 2013 zijn belangrijke stappen genomen om de directiefunctie op een andere wijze in te vullen. Rond de jaarwisseling werden wijzigingen in de directie wereldkundig gemaakt. In goed overleg hebben museum en directeur Pieter-Matthijs Gijsbers besloten de samenwerking te beëindigen. Gijsbers was sinds april 2009 directeur van het Nederlands Openluchtmuseum en was onder andere verantwoordelijk voor de inhoudelijke ontwikkeling van de presentatie van de Canon van de Nederlandse geschiedenis. In april 2014 zal van hem afscheid worden genomen.

De in september gestarte werving van een nieuwe algemeen directeur verliep snel en succesvol. Op 10 januari 2014 werd, met instemming van de minister van OCW, Jet Bussemaker, en gesteund door ondernemingsraad en managementteam, de benoeming van Dr. Willem Bijleveld tot de algemeen directeur van het Nederlands Openluchtmuseum bekend gemaakt. Willem Bijleveld (1952) was vanaf 1997 directeur van Het Scheepvaartmuseum te Amsterdam. Hij begint op 1 mei 2014 in het Openluchtmuseum. Tot 1 mei 2014 blijft Jaap de Jong in functie als directeur-bestuurder. Hij zal dan na een periode van bijna twee jaar afscheid nemen van het museum.

Met Willem Bijleveld krijgt het museum een inspirerende nieuwe directeur die werkt vanuit een prettige en natuurlijke autoriteit en beschikt over een juiste mix van ervaring en inhoud. Wij

hebben er veel vertrouwen in dat het Openlucht-museum met hem een succesvolle toekomst tegemoet gaat. Bij de bekendmaking verklaarde de directie zich geen betere opvolger te kunnen wensen.

De grote uitdagingen waarvoor het museum staat zijn inspirerend en worden met veel energie met alle collega's, gesteund door onze Raad van Toezicht, onze actieve Vereniging van Vrienden en in samenwerking met een groeiend aantal externe partners aangepakt.

Verantwoording

De jaarstukken van de Stichting Het Nederlands Openluchtmuseum, gevestigd te Arnhem bevatten het Bestuursverslag, de Jaarrekening, de verantwoording over de prestatieafspraken, het Bericht van de Raad van Toezicht en het Bericht van de ondernemingsraad.

Wij volgen in dit jaarverslag het handboek van OCW over de periode 2009- 2012. Met het CBF zijn afspraken gemaakt over een wijze van verslaglegging die voldoet aan het reglement van het CBF. Daartoe is in een bijlage een afzonderlijk verslag ten behoeve van het CBF opgenomen.

Het resultaat van de Stichting De Oude Bijenkorf (hierna SDOB), waarin de horeca-activiteiten in het museum zijn ondergebracht, is niet opgenomen in de jaarrekening van het museum. Omdat op dit punt strijdigheid bestaat tussen het Handboek van OCW en het reglement van het CBF is in het verleden met het CBF afgesproken in het hierboven genoemde verslag wel een gecombineerde balans en resultatenrekening, zonder nadere toelichting, van museum en SDOB op te nemen. De SDOB stelt een eigen jaarrekening samen.

Sinds 1 januari 2013 vormt het bestuur van het museum ook het bestuur van de Stichting voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (VIE). Voor het VIE wordt een aparte jaarrekening en activiteitenverslag samengesteld. In de bijlage van het CBF is het VIE meegenomen in de combineerde Balans en Exploitatierkening.

Exploitatieresultaat

Het exploitatieresultaat over 2013 komt uit op

EUR 855.120 voor onttrekking en dotatie aan bestemmingsfondsen en -reserves. Na onttrekking aan bestemmingsfondsen en reserves komt het exploitatieresultaat uit op nul.

Eigen inkomstennorm

De totale eigen inkomsten van het museum zijn EUR 6.355.799 en de subsidie verkregen van het ministerie OCW EUR 11.138.346. De eigen inkomstennorm (eigen inkomsten gedeeld op de subsidie) komt in 2013 uit op 57% (2012: 74%). De aanzienlijke daling ten opzichte van 2012 is te verklaren door de verhoging van de subsidie met het oog op de Canonopdracht.

Toerekening en onttrekking Bestemmingsfondsen OCW

Het deel van het bestemmingsfonds uit de periode 2009-2012 bedroeg ultimo 2012 EUR 498.058. In het verslagjaar is EUR 338.727 besteed aan de doelstelling van het museum. De bestedingen bestonden o.a. uit: realiseren van een masterplan voor de Canonopdracht, het door ontwikkelen van het meerjarenbeleidsplan en zijn er bruggenbouwprojecten gestart voor de verbetering van het exploitatieresultaat in de nabije toekomst.

Financiële positie en continuïteit

Met de huidige omvang van de Algemene Reserve en het Bestemmingsfonds OCW en het aantal gerealiseerde bezoekers is, mede gezien de nog steeds behoorlijk sterke liquiditeitspositie, de continuïteit van het museum de komende jaren onder de nu bekende omstandigheden gewaarborgd. De subsidie-uitbreidingen voor de nieuwe taken verstevigen de financiële positie en continuïteit van het museum verder. Met name na de realisering van de fysieke canonpresentatie mag voorzichtig rekening worden gehouden met een verdere groei van de bezoekersaantallen.

Wel werd het museum geconfronteerd met een mogelijk tekort op de exploitatie voor de periode 2014 – 2015. In 2013 is een intensief project uitgevoerd om te komen tot verbetering van de exploitatie door enerzijds te zoeken naar mogelijkheden om meer inkomsten te genereren, anderzijds kosten te drukken door efficiënter gebruik van de ter beschikking staande middelen. Dat programma heeft er aan bijgedragen dat de begroting voor 2014 sluitend is. Voor 2015 ligt er nog een relatief kleine financiële uitdaging. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen

naar de beschrijving van het resultaatgebied financiering in het activiteitenverslag. Het museum staat de komende jaren nog voor belangrijke financieringsvraagstukken. Het realiseren van de fysieke presentatie van de Canon van de Nederlandse geschiedenis vraagt om ingrijpende aanpassingen in het entreegebouw, niet alleen in de ruimten waarin de presentatie wordt gerealiseerd. Het hele gebouw zal moeten worden heringericht om het gebouw functioneler te maken en om de bezoekers op een betere manier te kunnen ontvangen. Met het anders indelen van de functies in het entreegebouw kunnen de opbrengsten van horeca en retail worden verhoogd en gelijktijdig de personele lasten worden verlaagd. Om dat te kunnen realiseren zal er vreemd geld moeten worden aangetrokken. De aflossingen en rente voor de totale herinrichting kunnen voor een belangrijk deel worden gedekt uit de toegekende jaarlijkse extra subsidie. Het ontbrekende deel moet worden gedekt uit hogere opbrengsten voor entree, horeca- en retailverkoop en verlaging van de exploitatiekosten.

Daarnaast wil het museum de bestaande horecavoorziening in de Kasteelboerderij niet alleen renoveren maar ook uitbreiden om de ontvangst van grotere groepen, waarvoor nog steeds een markt vraag bestaat, mogelijk te maken. Voor het renovatiedeel heeft het ministerie van OCW een jaarlijkse bijdrage van EUR 150.000 toegekend. Ook hier zal aanvullend vreemd vermogen moeten worden aangetrokken. Op basis van een uitgewerkte businesscase is voorspeld dat deze investering rendabel zal zijn.

In samenwerking met het Rijksmuseum en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed wordt gewerkt aan een business case voor een nieuw te bouwen gezamenlijk en duurzaam Collectiecentrum Nederland.

In 2013 is gestart met de realisering van een uitbreiding en vernieuwing van de parkeerfaciliteiten. De investering hiervoor wordt gerealiseerd vanuit het vrij beschikbare eigen vermogen. Deze investering leidt vanaf 2014 tot een verhoging van de parkeeropbrengsten met minimaal € 90 K. De investering wordt in tien jaar afgeschreven. Na zes tot zeven jaar zijn de kosten terugverdiend.

Een onzekere factor bij de geplande aanpassingen

aan entreegebouw en Kasteelboerderij wordt gevormd door de discussie rond de positie van de Rijksgebouwendienst. De ministerraad heeft gekozen voor een scenario waarbij het eigendom van de gebouwen blijft bij de Rgd, maar het beheer en onderhoud een verantwoordelijkheid van het museum wordt. Dat scenario zal leiden tot lagere kosten voor beheer en onderhoud en een hogere snelheid in de realisering van de werkzaamheden. De nog aanwezige onzekerheid ligt nu nog in het moment waarop dat nieuwe stelsel voor het museum ook van toepassing wordt. De inspanningen zijn erop gericht dat moment zo snel mogelijk te laten plaatsvinden.

Vanaf 2012 heeft het museum zijn inspanningen verricht op het aantrekken van sponsorgelden. In het activiteitenverslag wordt nader beschreven welke resultaten dat al heeft opgeleverd. Een verkenning van de mogelijkheden tot sponsoring heeft geleerd dat er grote potenties liggen in het verbinden van Nederlandse bedrijven aan het realiseren van de Canon. In 2014 zal een sponsorplan worden vastgesteld waarin een gericht programma hiervoor zal worden uitgewerkt. De uitwerking hiervan zal worden opgepakt door de nieuwe directeur, die op dit terrein veel ervaring heeft en kan bogen op successen.

Arnhem, 28 maart 2014

Drs. J.P. de Jong
Directeur-bestuurder

ACTIVITEITENVERSLAG 2013

Beleidskaders

In zijn subsidieaanvraag voor de periode 2013 – 2016 heeft het Museum zijn inhoudelijke uitdagingen geformuleerd. Onder de titel Het Verhaal van Nederland heeft het museum zijn visie en missie geformuleerd onder de titel Het Verhaal van Nederland.

Visie en missie

De visie gaat uit van het volgende uitgangspunt: Nederland biedt al eeuwenlang ruimte aan een veelheid van levensstijlen, tradities, overtuigingen en meningen. Deze waardevolle diversiteit vraagt om een relevante maatschappelijke context. Een rode draad die oude en nieuwe generaties verbindt en de kracht en de kwetsbaarheid van onze unieke samenleving vertelt. Want wie het verhaal van zijn verleden kent, kent zichzelf.

De nieuw geformuleerde Missie is Verhalen delen.

Wij, de medewerkers van het Nederlands Openluchtmuseum, zullen samen met onze bezoekers en andere organisaties het veelzijdige Verhaal van Nederland vertellen, vormgeven, losmaken en opslaan. We streven ernaar betekenisvol te zijn voor elke bezoeker, binnen en buiten het museum. Zodat iedereen zijn persoonlijk verhaal kan verbinden aan het Verhaal van Nederland. Het Verhaal van Nederland helpt je te begrijpen wie je bent als individu. We gaan in ons museum de dialoog aan over heden, toekomst en verleden. Over identiteit en diversiteit. Over de relatie tussen het dagelijkse leven van mensen en de grotere, algemene Nederlandse geschiedenis. Zo dragen wij bij aan de ontwikkeling van een stabiele, sociale en creatieve gemeenschap.

Heel bewust is ervoor gekozen om deze interne versie van de missie te laten uitgaan van alle medewerkers. Het zijn de medewerkers die uiteindelijk het succes van het museum bepalen. De inzet van medewerkers wordt in de moderne samenleving, die steeds meer draait om goede communicatie en steunt op het zoeken naar identiteit en zingeving, de absoluut doorslaggevende succesfactor.

Doelstellingen en ambities

Hoofddoelstelling is het streven om uit te groei-

en tot het fysieke en digitale podium waar de geschiedenis van het dagelijks leven verbonden is aan de algemene geschiedenis van Nederland. Op die wijze wil het museum zijn nieuwe taken integreren.

Die hoofddoelstelling is in de subsidieaanvraag vertaald naar een achttal ambities:

1. Het realiseren van een Canon-experience in het Entreegebouw;
2. het verbinden van bestaande en nieuwe presentaties in het museumpark aan Canonvensters;
3. het realiseren van een digitaal domein om verbindingen te leggen tussen Nederlandse geschiedenis en materieel en immaterieel erfgoed op een interactieve wijze met gebruik maken van co-creatie en gamingprincipes;
4. het door de VIE laten uitvoeren als competent body van de taken die volgen het uit UNESCO-verdrag voor Immaterieel Erfgoed;
5. het doorgroeien naar een groter aantal fysieke en digitale bezoekers en gebruikers;
6. het verder ontwikkelen van de handelings- en ervaringsgerichte educatieprojecten;
7. het versterken van het ondernemerschap, onder andere door een kwalitatieve verbetering van het horeca-aanbod door het realiseren van een gerenoveerde en uitgebreide Kasteelboerderij;
8. het actief onderhouden, ontwikkelen en stimuleren van samenwerkingsvormen binnen en buiten de museumbranche.

Meerjarenbedrijfsplan

Het lag in de bedoeling om, in het bekende stramien, een meerjarenbeleidsplan in 2011 voorafgaand aan het indienen van de subsidieaanvraag vast te stellen. Door omstandigheden en vervolgens wijzigingen in de samenstelling van de directie kon dat proces pas in september 2013 weer serieus worden opgepakt.

Om de kern van het meerjarenbeleid van het Nederlands Openluchtmuseum te bepalen is gekozen voor de zogenaamde canvasmethode. Kern van deze methode is het visualiseren van de kern van een nieuw of bestaand businessmodel van een organisatie. Het uit de literatuur bekende canvas is aangepast aan de eigen behoeften en heeft zich al werkende ook verder ontwikkeld. Het canvas zoals nu ontwikkeld en gebruikt wordt, slaat een brug tussen strategie en uitvoering.

De aanpak is gericht op:

- Het aanbrenge van meer focus.
- Het vergroten van inzicht in de resultaten van de sectoren en afdelingen.
- Het creëren van een gemeenschappelijk draagvlak voor het meerjarenbeleid.
- Het beleid minder beschouwend en meer actiegericht te formuleren.
- Het verbeteren van de plan-do-check-act-cyclus.

Het karakter van het plan is daarom ook veranderd van een beleidsplan naar een bedrijfsplan. Deze aanpak is zo een van de onderdelen van de programmalijn bedrijfsmatige vernieuwing. Tenslotte is een museum ook een gewoon bedrijf. De inhoudelijke visie staat verwoord in de goedgekeurde subsidieaanvraag. In het bedrijfsplan wordt die visie samengevat, geconcretiseerd en met een aantal aspecten uitgebreid.

De in de subsidieaanvraag geformuleerde ambities zijn in samenhang tot andere gewenste ontwikkelingen uitgewerkt in een dynamisch meerjarenbedrijfsplan, waarvan de bedoeling is dit plan jaarlijks door te ontwikkelen en de planningshorizon te verlengen met een nieuw jaar. Op deze manier is er dus steeds een actueel meerjarenplan, in plaats van het vierjaarlijks formuleren van een nieuw beleidsplan.

In het plan zijn voor vijf resultaatgebieden ambities, te bereiken resultaten en uitdagingen benoemd. De resultaatgebieden en ambities zijn:

- Bezoekers en relaties: een prachtig 'familie'-museum waar bezoekers zich, binnen en buiten de poorten, thuis voelen.
- Maatschappij: een betekenisvol museum voor de Nederlandse samenleving waar museale instellingen, onderwijsinstellingen en gemeenschappen graag mee samenwerken.
- Collectie: de roerende, onroerende, documentaire en immateriële collectie vormen, ontsluiten, optimaal benutten en behouden voor nu en voor later.
- Financiering: een succesvolle onderneming zijn die naast de subsidie van het ministerie van OCW zijn groei- en innovatiedoelen financiert uit eigen middelen.
- Medewerkers en samenwerking: een betrouwbare, veilige en prettige werkgever (en werkomgeving) zijn met zich ontwikkelende medewerkers die goed samenwerken en breder en blijvend inzetbaar zijn.

Om optimale sturing mogelijk te maken zijn in het plan de geplande activiteiten gegroepeerd in twee, eerder genoemde, hoofdprogrammalijnen, die projectmatig worden aangepakt, en de activiteiten die in de bestaande lijnorganisatie worden opgepakt.

De twee hoofdprogrammalijnen zijn:

- Museale vernieuwing, met name het realiseren van de fysieke en digitale presentaties van de Canon van de Nederlandse geschiedenis, het ontwikkelen van nieuwe educatieve producten, de positionering van het museum en de opbouw met de VIE van het gemeenschappelijke kennisinstituut op het gebied van immaterieel erfgoed.
- Bedrijfsmatige vernieuwing met name het verbeteren van de exploitatie (zogenaamde bruggenbouwprojecten), het verbeteren van de ICT-voorzieningen, het realiseren van een Collectiecentrum Nederland, de verbetering van de functionaliteit van het entreegebouw, de renovatie en uitbreiding van de grootste horecavoorziening in de Kasteelboerderij en het ontwikkelen van een terreinontwikkelingsplan.

De werkzaamheden binnen de bestaande lijnorganisatie zijn gecategoriseerd naar:

- activiteiten/projecten die van dusdanig belang zijn dat de directie optreedt als opdrachtgever;
- activiteiten binnen sectoren/afdelingen die extra aandacht vragen of tot de speerpunten behoren waarvoor de verantwoordelijke manager optreedt als verantwoordelijke opdrachtnemer en –gever voor de eigen sector of stafafdeling;
- overige of reguliere activiteiten van de sectoren/stafafdelingen.

Om focus aan te kunnen brengen is uit het totaal een vijftal focustrajecten benoemd die leidend zijn voor de activiteiten. Hierbij gaat het om zaken die van essentieel belang zijn voor de continuïteit van het museum.

1. Het realiseren van de Canon van de Nederlandse Geschiedenis in het Entreegebouw, in Canonvensters in het park als fysieke presentaties en een daarop aansluitende digitale programmering en aanbod.
2. Het realiseren van de verbouwing en uitbreiding van de Kasteelboerderij.

3. Het, samen met Rijksmuseum en Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, realiseren van een duurzaam Collectiecentrum Nederland.
4. Het, in goed overleg met de Gemeente Arnhem, vaststellen van een nieuw Masterplan waarin de ontwikkelingsmogelijkheden in het park een juridische basis krijgen.
5. Het realiseren van een grotere toegankelijkheid met gebruikmaking van nieuwe interactievormen.

Het Meerjarenbedrijfsplan richt zich op de activiteiten van het museum. Daarin is het meerjarenplan van het VIE nog niet opgenomen omdat het VIE al voor de subsidieaanvraag een eigen meerjarenbeleidsplan heeft opgesteld. Het VIE rapporteert daarover ook in een eigen inhoudelijk verslag binnen de vastgestelde rapportagekaders. In het Meerjarenbedrijfsplan zijn wel de activiteiten opgenomen die museum en VIE gezamenlijk moeten realiseren.

Bepalend voor de werkzaamheden zijn voorts de prestatieafspraken met het ministerie van OCW. Hiervan worden later in dit bestuursverslag een kwantitatief overzicht gegeven. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de activiteiten in 2013, gerangschikt naar de vijf resultaatgebieden. Daarbinnen wordt afzonderlijk ingegaan op de focusgebieden, op de Maand van de Geschiedenis, op de activiteiten van het VIE en er wordt een overzicht gegeven van alle samenwerking waarin het museum heeft geparticipeerd in 2013.

RESULTAATGEBIEDEN

Bezoekers en relaties

Bezoekersprofielen

De resultaten van een publieksonderzoek in 2011 zijn sinds 2012 beschikbaar. Daarin is ook het bezoekersprofiel, gebaseerd op de segmentering van vrijetijdssmaak van Motivaction, onderzocht. Daaruit blijkt dat de grootste groep bezoekers wordt gevormd door de 'scherpzinnige verdiepingszoekers' (35%). Dit zijn mensen die vaker musea bezoeken, gebruik maken van elektronische media, ouder en percentueel vaker gepensioneerd zijn en hoger opgeleid dan de gemiddelde bezoekers. Opvallend is daarnaast dat, terwijl 44% van de Nederlandse bevolking

binnen het segment 'impulsieve amuseerder' valt, deze groep voor 23% vertegenwoordigd is binnen de museumbezoekers.

Deze twee bezoekersgroepen zijn in 2013 uitgewerkt naar zogenaamde persona, karakteriseren van bij deze groepen aansluitende bezoekerstypen. Hoewel 40% van het totale aantal bezoekers niet tot deze profielen behoort, liggen de belangrijkste uitdagingen in het verbreden van het bezoekersbezoek wel in de genoemde groepen. De persona worden in eerste instantie gebruikt als instrument om te toetsen of de toekomstige Canonpresentaties beide groepen aanspreken. Ook zullen ze vervolgens meegenomen worden in de marketing- en communicatiestrategie.

Bezoekertotalen

Het Nederlands Openluchtmuseum ontving in 2013 in totaal 510.001 bezoekers. Een kleine veertien duizend minder dan in het jubileumjaar, maar opnieuw een prachtig resultaat. Daarmee staat 2013 in de totale rangschikking van de jaren dat het museum bestaat op de zesde plaats. In de maanden april, mei, juli kwamen er steeds ruim 7.000 bezoekers minder door de poort dan in dezelfde maanden in 2012. Ook oktober kende een lager bezoekersaantal. De verklaring ligt gedeeltelijk in de weersomstandigheden. De andere maanden waren de bezoekersaantallen dus hoger dan gedurende 2012. Augustus was weer de topmaand met 72.795 bezoekers. Het topweekend was weer in september bij de in samenwerking met Reed Business georganiseerde Landlevendagen. Ondanks een verregende zaterdag ontving het museum in drie dagen ruim vijftienduizend bezoekers. Het aantal bezoekers tijdens de winteropenstelling 2012 – 2013 sloeg weer alle voorgaande records: 103.557.

Het absolute aantal bezoekers met een museumjaarkaart is gestabiliseerd op 201.493 in 2013. Het relatieve aandeel kende wel een geringe groei naar 39,5%. In 2010 was dat percentage nog 34,7%.

De opbrengsten van entree en verbruik zijn bij museumkaartbezoekers minder dan van vol betalende bezoekers. Voor een deel ontmoet het museum hier de gevolgen van de succesvolle samenwerking met de Vriendenvereniging om het aantal vrienden te verhogen. De Vriendenvereniging biedt namelijk aan zijn leden als bijzonder extraatje aan dat de Vriendenkaart ook Muse-

umkaart is. Daar staat tegenover dat vrienden als ambassadeurs voor het museum van onschatbare waarde zijn.

Digitale bezoekers

In 2013 hebben 497.412 unieke bezoekers 697.255 bezoeken aan de website gebracht en zijn in totaal 3.016.389 pagina's bekeken. Dat is een stijging ten opzicht van de jaren tot en met 2011. In het jubileumjaar 2012 waren de aantallen bezoekers (500.370) en paginaweergaven (3.066.353) hoger, het aantal bezoeken (674.278) was wat lager. Vooral de bezoeken die via een mobiele telefoon of tablet zijn gedaan laten een flinke stijging zien: in 2013 221.393 bezoeken op 871.156 pagina's (in 2012 respectievelijk 89.124 en 361.974).

Het aantal abonnees op de digitale nieuwsbrieven daalde in 2012. Dat is voor de consumenten-nieuwsbrief voor een gedeelte te verklaren uit de gewijzigde communicatiestrategie. In 2013 is er elke 3 tot 4 weken een nieuwtje uitgestuurd richting zakelijke en onderwijsmarkt. Gemiddeld worden deze nieuwtjes op 3 tot 4 externe portals doorgeplaatst.

Op Twitter is sprake van een stabiele groei met als eindstand 7.395. Op Facebook werd op 7 februari 2014 de tienduizendste fans behaald. Mede te danken aan extra aandacht en budget. Hyves is sinds begin december geen social media kanaal meer.

Bezoek van scholen

Het is teleurstellend dat de dalende tendens in het bezoek door scholen uit basis- en voortgezet onderwijs zich heeft voortgezet. In 2013 bezochten 29.145 kinderen, jongeren en hun begeleiders het museum tegen 31.508 in 2012. Daarnaast bezochten 880 HBO-leerlingen het museum. De verklaring voor deze landelijke trend ligt voor belangrijke delen in niet te beïnvloeden factoren, zoals de daling van het aantal leerlingen en de teruglopende budgetten voor cultuur- en erfgoededucatie. Toch heeft het museum initiatieven genomen om de daling te keren, zoals de deelname aan de scholenactie van HIVOS en een speciaal laag tarief voor een buitenschoolse museumles die vooral interessant is voor scholen in de directe omgeving. Bovendien profileert het museum zich hiermee sterker als een interessante locatie voor lesvervangende educatie in aansluiting op het schoolcurriculum. In het

Meerjarenbedrijfsplan zijn activiteiten opgenomen om de educatieve activiteiten verder uit te breiden naar activiteiten op de scholen zelf. Gezien de genoemde ontwikkeling lijkt een sectorbrede herbezinning op de definities van de prestatieafspraken voor educatie nodig.

De komende jaren wil het museum extra aandacht geven aan deze groepen om hopelijk meer leerlingen in aanraking te brengen met de geschiedenis van het dagelijks leven en de Canon. De daling trad vooral op in het voortgezet onderwijs (8.653). Een mogelijke verklaring voor het niet bereiken van de calculatie ligt in het feit dat in 2013 het nieuwe project over migratie voor de onderbouw van het VO nog niet in gebruik is genomen. Dat project zal onder de naam Restart nu per 1 april beschikbaar zijn. Hiervoor zijn de contacten met docenten uit het VO aangehaald. Zij hebben belangrijke input geleverd binnen de klankbordgroep voor het Restart-project waarin zij participeerden.

Bijzondere bezoekers

Het aantal rondleidingen bedroeg in totaal 618. Daarvan werden er 563 gegeven voor groepen, waaraan 11.136 bezoekers deelnamen. Hieronder waren 81 rondleidingen voor de MuseumPlusbus waaraan 1542 senioren deelnamen.

In weekenden en vakanties werden 55 rondleidingen gegeven zonder noodzakelijke voorinschrijving. Het gemiddeld aantal deelnemers aan een rondleiding is 18.

In de zomermaanden vonden de traditionele avondrondleidingen door de Kruidentuin plaats. De opkomst was goed, met in totaal zo'n 400 bezoekers.

In het kader van inburgeringscursussen werden 374 deelnemers ontvangen. De burenavond, georganiseerd voorafgaand aan het museumweekend, was snel vol ingeschreven en werd door 80 burens bezocht.

Evenementen met partners

De derde editie van het evenement 'Beleef Landleven', een samenwerking van het Nederlands Openluchtmuseum met Reed Business (uitgever van magazine Landleven), is afgesloten met een bezoekersrecord. Van 13 t/m 15 september passeerden maar liefst 26.000 bezoekers de toegangspoort van het museum ondanks de grotendeels verregende zaterdag. Vorig jaar trok het evenement 20.000 bezoekers in twee dagen.

Tijdens Beleef Landleven komt het bekende magazine tot leven en ontmoeten de historische ambachten en presentaties in het Openluchtmuseum hun hedendaagse equivalent.

Op de langste dag van het jaar werd het Arnhems midzomeravond festival georganiseerd waar jong talent uit de regio de kans wordt geboden zich met een optreden te presenteren. Dat leverde 621 bezoekers op.

Het Techniek Toernooi is een nationale techniekwedstrijd voor leerlingen uit alle groepen van het basisonderwijs. In teams van maximaal vier werken de kinderen aan een technische opdracht. De wedstrijd begint op school of bij een buitenschoolse activiteit. Na de voorbereidingen op school kunnen ze hun kunsten laten zien op een regionale finale en misschien ook wel op de landelijke finale in het Openluchtmuseum. Op die dag bezochten 1.555 mensen het Techniek Toernooi.

Groepen

Het museum ontving 1458 groepen met minimaal 20 deelnemers. Daaronder waren 427 zakelijke bezoekers voor een arrangement, bedrijfsfeest, bedrijfsuitje of een vergadering. Er kwamen 372 particuliere groepen voor een arrangement, dagbezoek, (kinder-)feest of huwelijk. Via bus- en touroperators ontving het museum 283 groepen. In het totaal aantal groepen is ook het aantal scholen meegeteld.

Een bijzonder bedrijfsfeest was de jubileumviering van de Groep Midden-Betuwe (GMB) die begin september op twee dagen zijn vijftigjaar bestaan vierde met relaties en met medewerkers en hun familie.

Strategisch marketingplan

Een strategisch marketingplan voor de groepen is vastgesteld. Als speerpunten is gekozen voor het benaderen van de zakelijke leisure markt, de XL-groepen en het onderwijs. De touroperators worden met minimale inspanningen op het huidige peil gehouden. De marktsegmenten trouwen, zakelijk-zakelijk en particuliere groepen worden niet actief bewerkt. Deze strategische keuzen zullen na realisering van de Kasteelboerderij heroverwogen worden.

Horeca

De horeca maakt in het museum integraal onderdeel uit van de totale beleving door de bezoekers. Daarmee onderscheidt de horeca zich van de

collega's in veel andere musea en dagattracties. Dat stelt ook bijzondere eisen aan de presentaties van de horeca.

Daarnaast draagt de horeca substantieel bij aan de eigen inkomsten. In 2013 steeg de gemiddelde besteding van bezoekers in de horeca licht tot € 6,63, waarmee aan het geplande resultaat is voldaan.

Focusgebied: Uitbreiding en vernieuwing Kasteelboerderij

De Kasteelboerderij, de grootste horecavoorziening met name gericht op de ontvangst van groepen, is aan een stevige renovatie toe. Hij voldoet niet meer aan eisen met betrekking tot de klantbeleving, ARBO- en hygiënevoorschriften. De tijdelijke voorziening om grotere groepen te ontvangen, het Paard van Marken, dient vervangen te worden door een permanente voorziening. De wijziging van de economische situatie maakte dat een al aanwezige businesscase geactualiseerd moet worden. Die nieuwe analyses geven aan dat er nog steeds groeipotenties zijn in de markt-vraag, maar dat een realisatie van de plannen binnen het zogenaamde Rijksgebouwendienststelsel te grote risico's in zich draagt. Onder de voorwaarde dat de werkzaamheden tot renovatie en uitbreiding in eigen beheer kunnen worden uitgevoerd, leiden de scenarioanalyses tot positieve effecten. Daarvoor is nodig dat het Museum het bestaande pand, tegen boekwaarde, overneemt van de Rijksgebouwendienst. Die dienst was daar in het verslagjaar nog niet aan toe.

Programmering

Na de drukte van het jubileumjaar en in het vooruitzicht van de grote veranderingen door het realiseren van de Canon is er bewust voor gekozen voor 2013 als overgangsjaar een rustig jaarthema en programma te presenteren onder de titel 'Beleef het Weer'. Per seizoen werden speciale evenementen en presentaties uitgevoerd, met als motto's Lentekriebels, Zomersproeten, Herfstbuien en Wintertenen. De winteropenstelling werd overigens voor de eerste maal niet meer voorbereid en uitgevoerd door een speciale projectorganisatie maar door een geslaagde samen-

werking van de betrokken afdelingen in de lijn.

Presentaties

De verbetering van de kwaliteit van de presentaties is een voortdurend aandachtspunt. Grotere activiteiten waren de vervanging van de poppen, kleding en bijbehorende rekvisieten in het Groene Kruis Gebouw en de Tilburgse wevershuisjes.

In het Spaarstation van Dingenliefde werd voor de winter een nieuwe presentatie gemaakt van de enorme collectie van schaatsen uit de verzameling van de in 2011 overleden Anri Broere. Met deze presentatie wordt de tienjarige periode, mogelijk gemaakt door het VSBfonds, rond gemaakt. Gestart met de verzameling spaarpotten van een overleden bankdirecteur werden steeds wisselende verzamelingen van particuliere verzamelaars gepresenteerd om weer te eindigen met een verzameling van een niet meer levende verzamelaar. In januari 2015 wordt het Spaarstation gesloten en worden de verzamelingen aan de eigenaren terug gegeven. In de loop van 2014 moet besloten worden wat de komende jaren met het dan lege gebouw te doen.

In het voorjaar 2013 werd de eerste fase van de Brouwerij opgeleverd, een proeflokaal waar de verschillende zelf gebrouwen bieren geproefd kunnen worden en de brouwers uitleg kunnen geven over het bouwproces aan geïnteresseerden. In het najaar is een aanvang gemaakt met het ontwikkelen van de tweede fase, waarin in het oude 'brouwhuis' een vernieuwde presentatie wordt gemaakt. Deze presentatie richt zich op het verdiepen en vergroten van de beleving over onder meer de sociaaleconomische kant van het bier en het brouwen.

Wat eind mei 2012 begon met een mail met de vraag of het museum interesse had in een oude stacaravan, leidde in 2013 tot een nieuwe presentatie. Deze stacaravan was door een familie sinds 1970 in gebruik geweest en heeft veel van zijn oorspronkelijke sfeer en karakter behouden. De caravan is een belangrijke toevoeging in het kader van het thema vrijetijdsbesteding en heeft een plek gekregen in het bos tussen de boerderijen uit Varik en Hoogmade. Liever was de caravan geplaatst in de onmiddellijke omgeving van de Rietveld-vakantiewoning, om zo een klein vrijetijdscluster te vormen, maar dit kon niet de goedkeuring van de gemeente Arnhem verkrijgen.

Een projectteam heeft zich gebogen op de mogelijkheden om het enige jaren geleden verworven interieur van de IJssalon Venezia te presenteren in het park. Daarbij is zowel op welke wijze en waar die presentatie zou kunnen worden ingericht en in welke mate de presentatie ook in de verkoop van ijs kan worden ingezet. Besluitvorming en verdere uitwerking hierover zijn nog niet afgerond.

De koepel van HollandRama vertoonde dusdanige scheurvorming in de spanten dat zeer groot onderhoud noodzakelijk was. In twee maanden tijd is deze klus geklaard.

Focusgebied: Terreinontwikkelingsplan

Met de gemeente Arnhem is eerder een zogenaamd Masterplan overeengekomen. Dit Masterplan gold als bijlage bij het Bestemmingsplan en maakte onderdeel uit van de toetsing door de gemeente van vergunningaanvragen. Het bestaande Masterplan loopt in 2015 af. Achteraf heeft het museum vastgesteld dat dit plan te gedetailleerd was uitgewerkt en daardoor in de loop der tijd een steeds knellende kader werd. Dat heeft de laatste jaren een aantal keren tot discussies met de gemeente geleid.

In 2013 is de samenwerking met de gemeente aanzienlijk verbeterd. Belangrijk daarvoor was dat de gemeente, op verzoek van het museum, een accountmanager heeft aangesteld. Daardoor bestaat er voor het museum binnen de gemeente een aanspreekpunt. Het museum zelf heeft meer energie gestoken in het tijdig informeren en betrekken van de verschillende ambtelijke diensten. De samenwerking in het realiseren van de vernieuwde parkeerplaats is mede daardoor uitermate goed verlopen met snel resultaat.

Met de gemeente zijn afspraken gemaakt over de totstandkoming van een nieuw masterplan. Belangrijkste conclusie is dat het nieuwe masterplan een veel globaler karakter moet krijgen. Het museum zal eerst zijn eigen visie op de ontwikkeling van het terrein goed formuleren in de eerste maanden van 2014. Dit terreinontwikkelingsplan vormt dan de basis voor het overleg met de gemeente.

Maatschappij

Het museum wil van betekenis voor zijn voor de Nederlandse samenleving. De realisering van de nieuwe taken die het museum bij de subsidietoekenning zijn opgedragen zijn daarin belangrijke onderdelen. Het gaat daarbij om de realisering van de Canonpresentaties, het jaarlijks organiseren van de Maand van de Geschiedenis en het vormen van een kennisinstituut voor immaterieel erfgoed en volkscultuur. Daarin vervult het VIE een belangrijke rol. Het uitvoeren van het UNESCO-verdrag en het versterken van de sector van immaterieel en materieel erfgoed zijn daarin hoofdgebieden van aandacht. Aan al die aspecten wordt op andere plaatsen in dit bestuursverslag aandacht besteed.

Focusgebied: Canon van de Nederlandse Geschiedenis

In 2013 is gewerkt aan het formuleren van een Masterplan voor de realisering van de Canon. Dit plan richt zich vooral op de fysieke representatie van de Canon: in een geheel nieuwe presentatie in het entreegebouw en in presentaties van een aantal canonvensters in het museumpark zelf. Digitale aspecten die hiermee samenhangen zijn in het Masterplan opgenomen, de uitwerking van de digitale Canonpresentatie vindt later plaats.

In het tweede kwartaal heeft een Regiegroep in een intensief proces het Masterplan als projectdefinitie vastgesteld. Deze regiegroep bestond uit tien medewerkers van het Nederlands Openluchtmuseum, het Rijksmuseum Amsterdam, het VIE, CITO, de Hogeschool voor Kunsten in Utrecht en een extern conceptontwikkelaar. Rond deze groep bestond een actieve kring van deskundige adviseurs.

Er is gekozen om de vijftig vensters van de Canon te presenteren binnen de Tien Tijdvakken, zoals die sinds 2000 op scholen worden onderwezen. In het Entreegebouw maakt de bezoeker in drie opeenvolgende zalen, vanuit verschillende invalshoeken kennis met de verhalen over de Nederlandse geschiedenis.

Deze voorstellen zijn verder uitgewerkt in een tweede versie van het Masterplan dat eind 2013 werd vastgesteld.

In het park zullen de komende jaren een aantal canonvensters worden gepresenteerd, door bestaande presentaties door te ontwikkelen of door nieuwe presentaties toe te voegen.

In 2013 honoreerde de Bank Giro Loterij een extra aanvraag om een Watersnoodwoning uit Raamsdonkveer in het park te plaatsen. Deze woning zal het venster Watersnood tonen. Met de Nederlandse Aardolie Maatschappij hebben besprekingen plaatsgevonden, die in 2014 succesvol zijn afgerond, over de herplaatsing van de laatste werkende jaknikker. Hiermee kan de relatie naar het venster De Gasbel worden gelegd. Ook de educatieve presentatie over kinderarbeid op de zolder van Freia legt de relatie naar het venster Verzet tegen kinderarbeid.

Het Canonvenster Slavernijverleden kan in samenwerking met de Stichting Kalebas vorm gegeven worden in het project Anansi – De kracht van het Verhaal. Daartoe richt het museum een vertelplaats in met een Anansiboom en formeert een groep vrijwillige en deskundige Anansi-vertellers. Mondriaan Fonds, het VSBfonds en Stichting DOEN hebben eerste toezeggingen aan de Stichting Kalebas gedaan om het realiseren van dit project mogelijk te maken.

Het realiseren van de Canonpresentatie vraagt om een ingrijpende verbouwing van het entreegebouw. Daarvan wil het museum gebruik maken om dit gebouw te verbeteren door meer functies te integreren.

De voortgang van het totale proces van verbouwing van het entreegebouw kan vertraging oplopen door de discussie over de positie van de Rijksgebouwendienst en de onduidelijkheid over het functioneren van de Rgd binnen de principe keuze van het kabinet voor het scenario waarin de musea zelf verantwoordelijk worden voor beheer en onderhoud.

Maand van de Geschiedenis

In oktober 2013 organiseerde het Openluchtmuseum voor de tweede maal de Maand van de Geschiedenis, dat daarmee zijn tiende editie beleefde. Het thema was Vorst & Volk. Het startschot werd op 1 oktober 2013 gegeven met een defilé van 450 folkloristen op Paleis Soestdijk. Tegelijkertijd werd de plaatsing van Koningsdag

op de Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed gevierd. Met het Rijksmuseum was afgesproken dat zij de organisatie van de Nacht van de Geschiedenis uitvoerden.

De Maand kent een groeiend aantal strategische samenwerkingspartners. Bestaande samenwerkingen, niet alleen met het Rijksmuseum, maar ook met landelijke mediapartners (NTR/Andere Tijden, Volkskrant, Historisch Nieuwsblad en Historiek) en landelijke brancheorganisaties (Nederlandse Museum Vereniging, VNG, Branchevereniging Archiefinstellingen (BRAIN), Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland (OPEN), Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) werden succesvol voortgezet. De stichting CPNB gaf voor de eerste maal een Maand van de Geschiedenisboek uit. Deze bundel met interviews van Coen Verbraak werd samen met een op maat gemaakt promotiepakket aangeboden aan 772 boekhandels en bibliotheken.

Nieuwe mediapartners zijn de Gelderlander, ROOS (samenwerkingsverband van regionale omroepen) en Nostalgienet. De keuze voor de regionale media was een bewuste strategische keuze omdat deze media zich willen profileren met geschiedenis in de eigen regio. Zo gaf de Gelderlander een mooie en zeer gewaardeerde bijlage uit.

Het aantal deelnemende erfgoedinstellingen groeide van 487 in 2012 naar 530. Het aantal activiteiten steeg van 750 naar 960. Ook het aantal unieke webbezoekers steeg met 28% tot 62.600. De doelstelling voor het aantal bezoekers aan evenementen (310.000) werd niet gehaald en bleef steken op 266.500. Mogelijke verklaringen zijn een zekere 'Oranje-moeheid' en het toenemend aantal kleinschalige activiteiten. Het aantal geregistreerde persmeldingen steeg tot 948.

Door TNS NIPO is een publiekonderzoek uitgevoerd waaruit blijkt dat een op de vier geënquêteerde volwassenen de Maand van de Geschiedenis kent, terwijl 8% een activiteit heeft bezocht. Een evaluatie van de Maand is in januari 2014 opgesteld en zal als basis dienen voor verbeteringen in de organisatie van de volgende Maanden.

VIE

Sinds 1 januari 2013 vormt de Stichting voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed een zelf-

standig onderdeel binnen de museumorganisatie. Op die wijze hebben museum en VIE invulling gegeven aan het verzoek van de toenmalige staatssecretaris om gezamenlijk een topinstituut voor volkscultuur en immaterieel erfgoed te ontwikkelen. Daarbij gaf de staatssecretaris aan dat de keuze voor de organisatiestructuur aan de partijen was, maar dat het instituut wel een onafhankelijke en herkenbare positionering moest behouden.

In de samenwerkingsafspraken is er bewust voor gekozen om te komen tot een geleidelijk organisatorisch en juridisch integratietraject, waarvan als start een bestuurlijke integratie van de twee stichtingen werd gerealiseerd. Binnen die integratie vormt de directie van het museum het bestuur van het VIE vormt en de Raad van Toezicht van het museum tevens Raad van Toezicht is voor het VIE. Tevens verzorgt het museum voor het VIE de personele taken en de financiële administratie. De directeur van het VIE participeert regelmatig in het interne overleg van het museum. De komende jaren zal de integratie verder vorm worden gegeven.

Het VIE geeft een eigen inhoudelijk jaarverslag uit. Daarom wordt hier volstaan met het samenvatten van de hoofdpunten.

Het VIE is aangewezen om als competent body het door Nederland in september 2012 geratificeerde UNESCO-verdrag ter Bescherming van het Immaterieel Erfgoed uit te voeren.

Het implementeren van dit verdrag vroeg veel aandacht van het VIE en van het bestuur. De bestuurlijke aandacht ging vooral uit naar het ontwikkelen van een zorgvuldige procedure waarin rollen en verantwoordelijkheden helder geformuleerd moeten zijn. Het VIE had zich in 2012 al op deze nieuwe verantwoordelijkheid voorbereid, waardoor er in 2013 een voortvarende start kon worden gemaakt in het plaatsen van voorgedragen tradities op de Nationale Inventaris. Eind 2013 waren er al drieënveertig tradities geplaatst. Het belang dat gegeven wordt aan plaatsing op de Nationale Inventaris is aanzienlijk toegenomen, hetgeen ook blijkt uit de aandacht van landelijke en regionale media. De discussie over de positie van Zwarte Piet, waarin VIE-medewerkers een actieve voorlichtende rol vervulde, heeft daar zeker aan bijgedragen.

Ook in de andere kerntaken is het VIE actief geweest. Zo werd er een wetenschappelijk congres georganiseerd (kerntaak kenniscentrum) en is er voortgang geboekt in het bouwen van een website. In de vierde kerntaak, het versterken van de sector, is er, in samenwerking met het Fonds voor Cultuurparticipatie, voor gekozen om ambachten, een van de domeinen van de UNESCO Conventie, tot speerpunt te kiezen. Middels een grote publiciteitscampagne is 2013 als jaar van het ambacht onder de aandacht gebracht. In dat kader vonden tal van activiteiten plaats. Zo werden er publicaties en studiedagen verzorgd.

De vijfde kerntaak, bewustwording en promotie, is vorm gegeven door het uitgeven van folders en aanwezigheid op de Margriet Winterfair. Het VIE is er in geslaagd met een kleine en gemotiveerde groep medewerkers en met beperkte middelen in 2013 veel tot stand te brengen.

Gesprekken met Stichting entoen.nu

In het voorjaar werd duidelijk dat, in het kader van noodzakelijke bezuiniging, de staatssecretaris van OCW de subsidie aan de Stichting entoen.nu per 1 januari 2014 ging stoppen. Entoen.nu biedt met name voor het onderwijs met zijn website en andere producten een belangrijk podium met betrekking tot de Canon van de Nederlandse Geschiedenis. Het museum heeft richting minister mede ondersteund dat het voor het draagvlak van de canon in het onderwijs nadelig zou zijn als die voorziening verloren gaat.

Op basis van een principe-uitspraak van de minister om voor dat doel extra geld ter beschikking te stellen aan het museum zijn er met entoen.nu gesprekken gevoerd over de mogelijke overname van die producten en over de inschakeling van de directeur ten behoeve van een goede overdracht en om het museum te ondersteunen in de ontwikkeling van de canonpresentaties. Uiteindelijk bleek de voorwaarde van het museum dat de producten uiteindelijk geïntegreerd moeten worden in de museumorganisatie voor entoen.nu, dat vasthield aan een zelfstandige continuïteit, op onoverkomelijke bezwaren te stuiten. Om die reden heeft het museum in 2013 de minister niet verzocht om een extra financiële bijdrage.

Samenwerkingen

In haar advies *Musea voor morgen* van 30 september 2012 formuleerde de commissie Asscher-Vonk een agenda voor museale samenwerking. De minister van OCW gaf haar muse-

umbrief van 10 juni 2013 als titel 'Samen werken, samen sterker' mee. Zij gaf aan dat samenwerking de sleutel voor succes vormt. Kern van haar beleid is het stimuleren van meer en bredere samenwerkingen tussen musea onderling en tussen musea en andere instellingen. De afzonderlijke musea functioneren in de meeste gevallen goed, maar kunnen meer bereiken wanneer zij hun krachten bundelen. Zij noemde de coöperatie Erfgoed Gelderland, waarin het museum participeert, als een inspirerend voorbeeld. De samenwerking op het gebied van educatie, zichtbaarheid van de collectie, publieksbereik, wetenschap en digitale mogelijkheden stimuleren wil de minister stimuleren.

Op 4 oktober 2013 verscheen het rapport van de stuurgroep Asscher-Vonk II, *Proeven van partnerschap, 150 Voorbeelden van museale samenwerking en initiatieven gericht op kwaliteit, publieksbereik, kostenbesparing en efficiency*.

De stuurgroep onderscheidt in dat rapport vier thema's van samenwerking:

1. minder kosten, meer inkomsten, meer efficiency;
2. kennis delen, krachten bundelen;
3. meer en nieuw publiek;
4. grotere zichtbaarheid van collecties.

In het rapport worden deze thema's dan verder onderscheiden naar de aard van de samenwerkingspartners in:

1. de samenwerking met musea, culturele en andere instellingen;
2. de samenwerking met bedrijfsleven;
3. en verder.

Vanwege het grote belang van samenwerking wordt daaraan hieronder afzonderlijk aandacht gegeven. In onderstaande matrix wordt op basis van deze indelingen een overzicht gegeven van de samenwerkingen waaraan het museum deelneemt. Als aparte categorie is als thema van samenwerking de Maand van de Geschiedenis opgenomen. In het overzicht worden de lidmaatschappen niet vermeld.

Volgend op de matrix wordt een korte omschrijving opgenomen van de inhoud van de samenwerking. Daarbij is het museum zich er goed van bewust dat het belang van samenwerking niet alleen volgt uit genoemde beleidsuitspraken, maar ook past en noodzakelijk is in de maatschappelijke ontwikkelingen waarin netwerksamenwerking een steeds noodzakelijker voorwaarde wordt.

	Samenwerking met musea, culturele en andere instellingen	Samenwerking met bedrijfsleven	Verder
minder kosten, meer inkomsten, meer efficiency	25 28 39 45 46 47 70	20	3 9 26 50 60 67
kennis delen, krachten bundelen	21 65	6 52	5 14 15 19 23 24 26 35 43 44 49 60 68 69
meer en nieuw publiek	1 28 29 32 36 51 56 59 60	22 41	4 9 18 27 42 54 55 63
grotere zichtbaarheid van collecties*	18 30 31 45 54 57	11 12 33 Fo	26
Maand van de Geschiedenis	7 34 38 40 45		2 8 10 13 16 17 37 48 53 58 61 62 64

* Geïnterpreteerd als zichtbaarheid en verlevendiging collecties

- Airborne Museum Hartenstein*
Vijf, onderling verschillende, Arnhemse musea (Airborne Museum Hartenstein, Musea Arnhem, Museum Bronbeek, Nederlands Openluchtmuseum en Nederlands Watermuseum) werken samen in twee educatieve trajecten: de Jeugduniversiteit (colleges voor kinderen) en het Museummenu (educatieve projecten speciaal voor het basisonderwijs).
- Andere tijden NTR/VPRO*
Andere tijden is een vaste partner in het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
- ArtEZ hogeschool voor de kunsten*
Met Artez worden projecten uitgevoerd om producten te ontwikkelen en te produceren die als onderdeel van de 't Goeye Goet-lijn in het museum verkocht kunnen worden.
- Atletiekvereniging Ciko '66*
Jaarlijks organiseert Ciko'66 de hardloopwedstrijd 'Rondje van Nederland' op en rond het museumterrein.
- Bataviawerf*
Door de wevers van Magenta wordt een op historisch verantwoorde wijze een grootbramzeil voor het VOC-schip de Batavia te Lelystad geweven.
- Biologische leveranciers*
De Stichting De Oude Bijenkorf werkt met zijn leveranciers als partners samen, waarbij de gezamenlijke inspanning is gericht op

- optimale biologische kwaliteit en smaak. Zo is samen met de Arnhemse koffieparker Peeze bereikt dat de koffie die in het Openluchtmuseum niet alleen biologisch en fairtrade is, maar ook 100% klimaatneutraal wordt aangevoerd. Met Dr. Oetker werd biologisch pannenkoek- en poffertjesmeel ontwikkeld. Met Ecofields werd een biologisch saucijzenbroodje ontwikkeld. De samenwerking met Livar (Limburgs varken) droeg bij aan het aanbieden van biologisch varkensvlees. Genoemde partners brengen deze producten ondertussen op de markt.
7. *Branchevereniging Archiefinstellingen (BRAIN)*
Brain is een van de partners bij het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
 8. *Brava.nl*
Brava.nl is een van zes mediapartners in het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
 9. *Burgers' Zoo*
Met de directe buurman Burgers Zoo wordt op meer terreinen samengewerkt. Als goede burens wordt er gezamenlijk overlegd, en waar nodig en mogelijk ook gezamenlijk opgetreden, over ontwikkelingen in het gebied rond de beide parken. Aan meerdaagse recreanten wordt een combinatieticket aangeboden. De Meldkamer van het Openluchtmuseum houdt 's nachts toezicht op het kunstwerk dat de ingang van Burgers Zoo siert.
 10. *Collectie Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB)*
De CPNB is een van de partners bij het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
 11. *DHL Nederland*
In samenwerking met DHL wordt de presentatie van de Van Gend en Loos Loods gerealiseerd.
 12. *Freia Shared Services*
Freia Shared Services draagt financieel bij aan de exploitatie van de Kaasfabriek Freia en aan het educatieve project Kinderarbeid dat op de zolder van de kaasfabriek wordt gerealiseerd.
 13. *De Gelderlander*
De Gelderlander treedt als regionale partner op bij de organisatie van de Maand van de Geschiedenis.
 14. *Gelders Restauratie Centrum (GRC)*
In het GRC werken vele partijen samen, waaronder de Provincie Gelderland, cultuurhistorische organisaties, het middelbaar beroepsonderwijs, het (bouw)bedrijfsleven en opdrachtgevers van onderhouds- en restauratiewerken. Het GRC biedt hoogwaardige kennis, praktijkgerichte cursussen en erkende vakopleidingen voor mensen en bedrijven in de restauratiebranche.
 15. *Gemeente Arnhem*
Van de gemeente Arnhem wordt, op basis van afspraken, een afzonderlijke subsidie ontvangen om een drietal medewerkers, met afstand tot de arbeidsmarkt een geschikte arbeidsplaats te bieden binnen de Afdeling Terreinen en Dierverzorging.
 16. *Historiek*
Historiek is een van zes mediapartners in het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
 17. *Historisch Nieuwsblad*
Het Historisch Nieuwsblad is een van zes mediapartners in het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
 18. *Hivos*
In het kader van zijn campagne Kinderarbeid wordt er in twee projecten samengewerkt met Hivos (Humanistische Organisatie voor ontwikkelingssamenwerking). Hivos draagt financieel en inhoudelijk bij aan de realiseren van een educatie presentatie over kinderarbeid op de zolder van Freia. In een prijsvraag voor scholen over Kinderarbeid ontvingen de vijf winnende scholen als prijs een gratis educatief programma in NOM. Alle deelnemende scholen kunnen een korting van 25% krijgen op een educatief programma.
 19. *Hogeschool Arnhem Nijmegen*
In samenwerking met de Hogeschool worden leerlingen stageplekken geboden in het museum en de horeca.
 20. *Hotel Haarhuis Arnhem*
Met Hotel Haarhuis wordt gewerkt aan de inrichting van een themakamer Openluchtmuseum in het hotel en daaraan gekoppelde arrangementen voor de individuele en de zakelijke markt.
 21. *Hogeschool voor de Kunsten Utrecht*
In samenwerking met de HKU en de VPRO zijn pilots in het museum uitgevoerd waarin de mogelijkheden die gamification biedt aan het verlevendigen van de bezoekersbeleving ontwikkelt en onderzocht worden.
 22. *Holland Art Group*
Met Holland Art Group werd een pilot gerealiseerd waarin mogelijkheden werden

- onderzocht hoe met behulp van lichttechnieken ook avond bezoek in de najaar vakantie kan worden gerealiseerd.
23. *Kenniscentra Calibris (Bunnik) Aequor (Ede) en Fundeon (Harderwijk)*
Museum is leerbedrijf voor opleidingen in VMBO/MBO bouwvakken
 24. *Kenniscentrum Ecabo Amersfoort*
De sector Facilitaire zaken is via Kenniscentrum Ecabo Amersfoort voor erkend leer- en stagebedrijf voor Sector particuliere veiligheid.
 25. *Kröller-Müller Museum*
Kröller-Müller, Paleis Het Loo en het Openluchtmuseum hebben een gezamenlijke inkoopovereenkomst voor energie, waardoor een gunstiger prijs kon worden bedongen.
 26. *Magenta werkplaatsen*
De samenwerking is gericht op gezamenlijk bereiken van drie doelstellingen. Het verlevendigen van de Ambachtsbuurt in het Museum door een functionerende weverij, waardoor in deze weverij werkplekken met een zinvolle dagbesteding kunnen worden geboden aan de deelnemers (mensen met een geestelijke beperking) en het produceren van geweven artikelen ter verkoop in de museumwinkel. Ook worden er speciale producten geweven zoals het Grootbramzeil voor de Batavia.
 27. *Mariëndaal Speciaal Onderwijs Arnhem*
Gezamenlijk worden educatieve producten voor het speciaal (basis)-onderwijs ontwikkeld en getest.
 28. *Musea Arnhem*
Het per 1 januari 2014 verzelfstandigde Museum Arnhem neemt diverse P&O-werkzaamheden (salarisadministratie, personeelsadministratie en P&O advisering) af van het NOM. Vijf, onderling verschillende, Arnhemse musea (Airborne Museum Hartenstein, Musea Arnhem, Museum Bronbeek, Nederlands Openluchtmuseum en Nederlands Watermuseum) werken samen in twee educatieve trajecten: de Jeugduniversiteit (jaarlijkse colleges voor kinderen) en het Museummenu (educatieve projecten speciaal voor het basisonderwijs).
 29. *Museum Bronbeek*
Vijf, onderling verschillende, Arnhemse musea (Airborne Museum Hartenstein, Musea Arnhem, Museum Bronbeek, Nederlands Openluchtmuseum en Nederlands Watermuseum) werken samen in twee educatieve trajecten: de Jeugduniversiteit (colleges voor kinderen) en het Museummenu (educatieve projecten speciaal voor het basisonderwijs).
 30. *Nationaal Archief*
Met het Nationaal Archief wordt overlegd over samenwerking in het kader van het realiseren van de Canon van de Nederlandse Geschiedenis
 31. *Nationale Portal DiMCoN*
Het Openluchtmuseum neemt, met enkele andere rijkscollectie behorende instellingen, deel aan deze pilot, die wordt getrokken door de Rijksdienst voor Collectief Erfgoed. Doel is de opname van alle registratie- en ontsluitingsdata van de collecties in de nationale portal DiMCoN (Digitale Museale Collectie Nederland) en daarmee ter beschikking gesteld voor Europeana.
 32. *NJO (Nederlands Jeugdorkest)*
Het museum biedt het Nederlands Jeugdorkest een bijzondere locatie voor een zomeroptreden.
 33. *Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM)*
Met de NAM wordt de plaatsing van de laatste werkende Jaknikker voorbereid als een nieuwe presentatie in het kader van de Canon van de Nederlandse Geschiedenis.
 34. *Nederlandse Museumvereniging (NMV)*
De NMV is een van de partners bij het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
 35. *Nederlandse Vereniging van Klompenmakers*
Met deze vereniging is tijdens de winteropening 2013-2014 gedurende zes weken dagelijks, op museaal verantwoorde wijze, het ambacht Klompenmarkt gepresenteerd door echte klompenmakers uit heel Nederland.
 36. *Nederlands Watermuseum*
Vijf, onderling verschillende, Arnhemse musea (Airborne Museum Hartenstein, Musea Arnhem, Museum Bronbeek, Nederlands Openluchtmuseum en Nederlands Watermuseum) werken samen in twee educatieve trajecten: de Jeugduniversiteit (colleges voor kinderen) en het Museummenu (educatieve projecten speciaal voor het basisonderwijs).
 37. *Nostalgienet*
Het Nostalgienet is een van zes mediapartners in het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
 38. *Overleg Provinciale Erfgoedinstelling (OPEN)*
Open is een van de partners bij het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.

39. *Paleis Het Loo*
Kröller-Müller, Paleis Het Loo en het Openluchtmuseum hebben een gezamenlijke inkoopovereenkomst voor energie, waardoor een gunstiger prijs kon worden bedongen.
40. *Paleis Soestdijk*
In samenwerking met Paleis Soestdijk en met het VIE werd de maand van de geschiedenis in 2013 gestart met een defilé.
41. *Reed Business Media*
Met Reed Business wordt jaarlijks in het najaar een meerdaagse Landleven najaarsfair georganiseerd
42. *Regionaal Bureau Toerisme Knooppunt Arnhem – Nijmegen (RBTKAN)*
RBTKAN treedt op als partner bij het project het Verhaal van Gelderland.
43. *ROC A12*
Met het ROC wordt samengewerkt in het aanbieden van stageplekken in het museum en in de horeca.
44. *ROC Rijn IJssel*
Op basis van een samenwerkingsovereenkomst wordt gewerkt aan het realiseren van doelstellingen om het aantal jongere bezoekers te verhogen en passende leersituaties en stage- en ervaringswerkplekken te bieden
45. *Rijksmuseum Amsterdam*
Op meer terreinen wordt intensief samengewerkt met het Rijksmuseum Amsterdam. Samen met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed wordt gewerkt aan een gemeenschappelijk duurzaam depot onder de werktitel Collectiecentrum Nederland. Bij de realisering van de fysieke canonpresentatie in het Openluchtmuseum biedt het Rijksmuseum een actieve inhoudelijke inbreng en zullen in de toekomst ook objecten door het Rijksmuseum ter beschikking worden gesteld.
In het kader van de Maand van de Geschiedenis organiseert het Rijksmuseum de Nacht van de Geschiedenis.
46. *Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE)*
Met de RCE wordt, gezamenlijk met het Rijksmuseum Amsterdam gewerkt aan een gemeenschappelijk duurzaam depot onder de werktitel Collectiecentrum Nederland.
47. *Scheepvaartmuseum*
Op directieniveau vinden verkennende besprekingen met het Zuiderzeemuseum en het Scheepvaartmuseum plaats waarin mogelijkheden tot synergie en versterking zijn onderzocht. Als mogelijke domeinen zijn benoemd: Publieksbereik, Kennis- en collectiebeleid, Efficiency, Visieontwikkeling en Benutten van de vierde geldstroom (commerciële activiteiten)
48. *School-tv*
School-tv heeft bijgedragen aan de totstandkoming van het educatief pakket bij de Maand van de Geschiedenis
49. *Schreuderhuizen Arnhem*
Het museum biedt in samenwerking met de Schreuderhuizen werkplekken aan gehandicapten in de groenvoorziening.
50. *Staatsbosbeheer/Park Lingezege*
Als het Openluchtmuseum bomen moet kappen voor nieuwe presentaties over andere publieksvoorzieningen dient het museum daar als boscompensatie nieuwe bomen voor aan te planten. Dat wordt gerealiseerd door het aanleggen van een bos op het terrein van Park Lingezege.
51. *Stichting Arnhem's Midzomer Avond Festival (AMZAF)*
In samenwerking met AMZAF wordt jaarlijks rond de langste dag van het jaar een festival waar jong talent de gelegenheid wordt geboden zich te presenteren.
52. *Stichting Eko-keurmerk*
Met de Stichting Eko-keurmerk wordt, als grootste gecertificeerde horeca-instelling, samengewerkt in het vergroten van bekendheid van het keurmerk.
53. *Stichting entoen.nu*
Entoen.nu heeft bijgedragen aan de totstandkoming van het educatief pakket bij de Maand van de Geschiedenis
54. *Stichting Gelders Erfgoed*
Op basis van overeenkomst worden data geleverd aan de portal 'Collectie Gelderland'. Vanuit deze portal kunnen data veilig geogost worden door DiMCoN.
Verder treedt Gelders Erfgoed op als partner bij het project het Verhaal van Gelderland.
55. *Stichting Kalebas*
Gezamenlijk project om in het museum een verhalenboom in te richten waaronder door, daartoe opgeleide, vrijwilligers, Anansiverhalen worden verteld. Museum ondersteunt daarbij de Stichting bij het werven van sponsorbijdragen
56. *Stichting Museum Plus Bus*
De Museum Plus Bus is een samenwerkingsproject van twaalf Nederlandse musea en

- rijdt voor groepen senioren die niet meer in staat zijn zelfstandig een museum te bezoeken vanwege hun lichamelijke en/of geestelijke conditie. Middels een dag arrangement naar één van de deelnemende musea bezorgt de Museum Plus Bus groepen senioren een cultureel dagje uit, kosteloos dankzij de financiële steun van de BankGiro Loterij. Totaal heeft de Museum Plus Bus in 2013 ruim 18.500 senioren vervoerd tijdens 474 ritten naar de twaalf deelnemende musea.
57. *Stichting Nederlandse Kookkunst*
Met de Stichting Nederlandse Kookkunst wordt samengewerkt aan gemeenschappelijke activiteiten waarvan de eerste in 2014 het evenement Vorstelijk Tafelen zal zijn.
 58. *Stichting Regionale Omroep Overleg en Samenwerking (ROOS)*
Verenigd in ROOS nemen zes regionale omroepen als mediapartner deel in de Maand van de Geschiedenis.
 59. *Stichting Techniekpromotie*
In samenwerking met Techniekpromotie wordt jaarlijks de finale van het Techniektoernooi georganiseerd.
 60. *Vereniging Natuurmonumenten*
Met de Vereniging Natuurmonumenten is een meerjarige alliantie gesloten waarbinnen op vijftal samenwerkingsprojecten worden uitgevoerd. Deze richten zich op het verzamelen en delen van authentieke verhalen, gezamenlijke evenementen als Oogstweekend en een winterpresentatie over wolven, een gezamenlijk marketing- en communicatieplan, het gezamenlijk ontwikkelen van een label voor verantwoorde producten en onderlinge kennisuitwisseling.
 61. *Vereniging van docenten in geschiedenis en staatsinrichting Nederland (VGN)*
De VGN heeft bijgedragen aan de totstandkoming van het educatief pakket bij de Maand van de Geschiedenis
 62. *Vereniging van Nederlandse Gemeenten*
De VNG is een van de partners bij het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
 63. *Volkshuisvesting Arnhem*
Met de woningcorporatie Volkshuisvesting Arnhem is samengewerkt in het realiseren van zogenaamde museumwoningen, waarbij het museum kennis heeft ingebracht over de geschiedenis en een verantwoorde datering van een aantal woningen.
 64. *Volkskrant*
De Volkskrant is een van zes mediapartners in het organiseren van de Maand van de Geschiedenis.
 65. *VPRO*
In samenwerking met de HKU en de VPRO zijn pilots in het museum uitgevoerd waarin de mogelijkheden die gamefication biedt aan het verlevendigen van de bezoekersbeleving ontwikkelt en onderzocht worden. De VPRO heeft deelgenomen aan pilots die het NOM in samenwerking in kader van de pilot met games is samengewerkt met VPRO en HKU.
 66. *VSBfonds*
Met steun van en in samenwerking met het VSBfonds is voor een tienjarige periode de presentatie Dingenliefde gerealiseerd.
 67. *Ziekenhuis Rijnstate*
Met het Ziekenhuis Rijnstate wordt als goede burens wordt er gezamenlijk overlegd, en waar nodig en mogelijk ook gezamenlijk opgetreden, over ontwikkelingen in het gebied rond de beide parken. Mogelijkheden tot samenwerking in het bieden van parkeervoorzieningen worden onderzocht.
 68. *Zorgboerderij De Ooijsebrug*
In samenwerking met de leverancier voor aardappels, groente en fruit worden werkzaamheden uitgevoerd door minderbedeelden waaraan de zorgboerderij werk verschaft.
 69. *Zorgcentrum Gelderland*
Het museum biedt in samenwerking met het Zorgcentrum Gelderland werkplekken aan gehandicapten in de groenvoorziening.
 70. *Zuiderzeemuseum*
Op directieniveau vinden verkennende besprekingen met het Zuiderzeemuseum en het Scheepvaartmuseum plaats waarin mogelijkheden tot synergie en versterking zijn onderzocht. Als mogelijke domeinen zijn benoemd: Publieksbereik, Kennis- en collectiebeleid, Efficiency, Visieontwikkeling en Benutten van de vierde geldstroom (commerciële activiteiten)

Zichtbaarheid in maatschappelijk-wetenschappelijk debat

Directeur Pieter-Matthijs Gijsbers heeft in 2013 vier maal een bijdragen geleverd aan internationale conferenties en bijeenkomsten:

- Colloque international Le musée d'ethnographie, entre continuité et renouvellement (Musée de la Vie Wallone, Luik, 26-27 februari)
- Future of Open-Air Museums. Commemorative Symposium tgv 20th Anniversary of Edo-Tokyo Open-Air Architectural Museum (Tokyo, 23 maart)
- Commentaar op keynote referaat van prof dr Eva-Maria Seng (The House as an exhibit and its role in research and educational work); congres Association of European Open Air Museums (Glentleiten, Bad Windsheim, 24-28 juli)
- 'Opening minds and hearts. About the connective power of cultural heritage'. International Seminar Preservation and Utilization of Modern Architecture as Museums (National Folk Museum of Korea, Seoel) (gepubliceerd in congresverslag)

Daarnaast gaf hij een aantal lezingen en gastcolleges:

- Opening Keti Koti festival in Afrikamuseum (23 juni)
- Gastcollege Radboud universiteit, over cultuur in de Euregio (18 september)
- Opening festival Verboden Landschappen (11 oktober)
- Laudatio voor Frits van Oostroms 'Wereld in woorden' tijdens uitreiking Libris geschiedenisprijs (20 oktober)
- Beschut-lezing voor De Kabath Vastgoedbescherming (in NOM) (31 oktober)
- Reuvenslezing 'Over de archeologie van het immateriële erfgoed' (Nationaal archeologiecongres Groningen) (15 november) (gepubliceerd in G. Kortekaas, M. Lindeboom, Lagen in de stad. Oude vondsten in nieuwe verhalen. Groningen 2013, 6-11.
- Gastcollege UvA (27 november)

Naast de genoemde publicaties, publiceerde Gijsbers verder:

'Crossing borders and connecting people. Towards a Renaissance for Open Air Museums' in: Yearbook 2013. Open Air Museums from another perspective, Belgrado 2013, 56-71

'Vorst, volk én onderbuik' in: Boekman 96 Erfgoed (najaar 2013, 25e jaargang), 12-13
'Changing Worlds, changing museums?' in: Conference Report 2011 Association of European Open Air Museums, Slovak Republic/Czech Republic, 2013, 110-117

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is een volgend belangrijk resultaatgebied, waarvoor vaak de driedeling Planet, People en Profit wordt gebruikt.

Op meer plaatsen in dit verslag is al gemeld dat het museum zijn Green Key Gold heeft behouden. De horeca heeft, dankzij de inspanningen in 2013, sinds januari 2014 het 60% EKO-certificaat. De acht museumrestaurants en horecalocaties vormen samen het grootste horecabedrijf van Nederland dat het EKO-certificaat mag voeren. Er wordt gewerkt op basis van een meerjarenbeleidsplan Milieu, dat in 2013 vernieuwd werd voor de periode 2013-2016. Over de uitvoering hiervan wordt jaarlijks in milieujaarverslagen gerapporteerd.

Door de eigen milieucoördinator wordt een proactief beleid gevoerd. Belangrijkste resultaten hiervan in 2013 waren, kort samengevat, afronding inventarisatie Masterplan Verplichting en aanzet voor revisie van de milieuvergunning. Ook in een aantal projecten in het Bruggenbouwwprogramma zijn voorstellen ontwikkeld voor een beter en zuiniger gebruik van energie.

In 2013 werd een vernieuwde Milieustraat op het terrein geopend, waardoor de scheiding van de afvalstromen, of liever stromen van basismaterialen, nog optimaler kan worden uitgevoerd. Met de partij die het afval ophaalt zijn hierover weer betere afspraken gemaakt.

Een voortdurend punt van aandacht is het gebruik van de producten die door het museum worden geproduceerd voor de retail en voor het eigen gebruik.

Het museum biedt een veilige werkomgeving voor mensen die bijzondere zorg nodig hebben of op afstand staan van de arbeidsmarkt. Daarvoor wordt met meer externe partijen samengewerkt. Met name binnen de Afdelingen Presentatie en Terreinen en Dierverzorging wordt zinvolle werkgelegenheid geboden aan mensen die onder deze categorieën vallen. Een bijzondere vorm is

de samenwerking met de Magenta-werkplaatsen. In de weverij worden werkplekken met een zinnvolle dagbesteding geboden aan deelnemers, mensen met een (lichte) geestelijke beperking. Dit draagt bij aan het verlevendigen van de Ambachtsbuurt, terwijl de geweven producten in de museumwinkel worden verkocht worden. Regelmatig worden er ook bijzondere weefproducten geleverd in opdracht van externe partijen, zoals het materiaal voor het Grootbramzeil voor de Batavia.

In samenwerking met de leverancier voor aardappels, groente en fruit worden werkzaamheden uitgevoerd door minderbedeelden waaraan de Zorgboerderij De Ooijsebrug werk verschafft.

Met een aantal hogescholen en ROC 's vindt samenwerking plaats in het aanbieden van stageplekken. Door de uitdagende inhoud van deze stageplekken is het museum voor leerlingen een geliefde stageplek.

Het museum is verder in samenwerking met een aantal kenniscentra ook leerbedrijf voor VMBO/MBO-bouwwakken en opleidingen voor de Sector particuliere Veiligheid.

Binnen het museum en binnen de Horeca heeft een toenemend aantal medewerkers de opleidingen gevolgd als leermeester om als leerbedrijf te kunnen optreden.

Een goede governance en compliance is uitgangspunt. Zowel in de externe verantwoording als in de interne administratie zijn daar in 2013 weer belangrijke stappen gezet. Zo werd met de publicatie van het jaarverslag over 2012 voor het eerst volledig voldaan aan de voorschriften van het CBF.

Focusgebied: Toegankelijkheid en nieuwe interactievormen

Het gaat hier om een breed terrein waarin het museum moet gaan aansluiten aan nieuwe interactievormen, communicatiemiddelen en de toegankelijkheid van de collectie moet vergroten. Belangrijk aspect hierbij komt voort uit de overtuiging dat een groeiend deel van de bezoekers en gebruikers ook meer interactieve vormen geboden wil krijgen, waarin men zelf de eigen beleving meer kan beïnvloeden.

Op dit terrein gaan de ontwikkelingen in hoog tempo, zowel in de technische als in de gebruiksmogelijkheden. In 2013 heeft het museum zich georiënteerd op de actuele situatie, verkenningen uitgevoerd en verder geëxperimenteerd met het gebruik van game-technieken.

In 2014 zal een programma vorm krijgen dat zich richt op vieraspecten:

- Verhalenbank voor het verzamelen, bewaren en delen van verhalen.
 - Collecties online voor het vergroten van zichtbaarheid en toegankelijkheid van de collecties om kennis en informatiedeling te faciliteren.
 - Gebruik van onlinemogelijkheden en apps om zichtbaarheid en toegankelijkheid en het maken en delen van verhalen te vergroten.
 - Verder ontwikkelen van gametechnieken, zowel gericht op de buitenwereld als op de bedrijfsmatige vernieuwing binnen de eigen organisatie.
-

Collectie

Focusgebied: Collectiecentrum Nederland.

Het Rijksmuseum Amsterdam, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en het Openluchtmuseum hebben in 2013 een stuurgroep van de drie directies en een projectgroep geformeerd om de mogelijke ontwikkeling van een gezamenlijk depot te onderzoeken. Het initiatief heeft de werknaam Collectiecentrum Nederland (CCN) gekregen en is als voorbeeld van samenwerking in de junibrief van de minister van OCW genoemd. De stuurgroep heeft de projectgroep de opdracht gegeven een businesscase op te zetten. Er zijn drie deelprojecten opgezet om de verschillende aspecten met betrekking tot de huidige en de gewenste situatie vast te stellen. In maart 2014 wordt de businesscase opgeleverd. Veel medewerkers van diverse sectoren en stafafdelingen hebben enthousiast bijdragen geleverd aan de projectgroep.

Het collectieplan 'Kiezen en delen', gereed gekomen in 2011, kent een horizon tot 2017. Hierin is het beleid geformuleerd ten aanzien van de roerende collectie.

Herkomstonderzoek

Vanaf 2009 loopt er een onderzoek naar collectievoorwerpen met een mogelijk problematische herkomst, voorwerpen die, in de jaren 1933 – 1940 en na 1948, bijvoorbeeld door roof of gedwongen verkoop van eigenaar zijn gewisseld en vroeger of later door musea zijn verworven.

In de door het museum uitgevoerde onderzoeken is vastgesteld dat de herkomst van zes schilderijen uit de collectie niet met zekerheid vastgesteld kon worden. Deze schilderijen zijn, met de beschikbare gegevens gepubliceerd op de eind oktober 2012 gelanceerde website www.musealeverwervingen.nl. Deze website kreeg veel belangstelling in de media. Binnen enkele dagen meldde zich iemand die op basis van de beschrijving aangaf erfgenaam van een schilderij te zijn. Omdat het museum een deel van de Rijkscollectie beheert, dient een eventuele claim bij de minister van OCW te worden ingediend en zal deze door de ingestelde Restitutiecommissie worden

behandeld. De claimant overweegt nog om deze procedure te volgen. De noodzakelijke zorgvuldige procedure veroorzaakt een emotionele belasting in deze afweging. Mocht de procedure door hem toch worden ingezet en als de uitkomst dan is dat het schilderij de claimant toebehoort, dan zal het museum zonder enig bezwaar meewerken aan de teruggave van het schilderij.

Verwervingen

Een aantal bijzondere verwervingen wordt hier kort genoemd.

- Maquette van een woon/winkel/werkplaats met gebroken kap. De maquette op schaal 1:12 is door de schenker gebouwd als exacte kopie van het ouderlijk huis in Apeldoorn. De maquette is inclusief interieur, exterieur van het woonhuis, de tonnenmakerij en de fietsenwinkel gebaseerd op een nauwkeurig onderzoek van het oorspronkelijke huis.
- Schilderij 'Morgen op de heijde' (ca. 1900 – 1920) van Herman Heijenbrock. Het museum beschikt over een belangrijk cluster met ca. 180 werken van deze schilder, bekend als 'schilder van de arbeid'. Dominant zijn voorstellingen van arbeiders in de industrie. Dit schilderij, het tweede in de collectie naast pastellen, litho's tekeningen en foto's, stamt uit zijn jonge periode waarin hij veel, in de sfeer van de Haagse School, buiten werkte. Door voorstelling en vroege datering betekent dit schilderij een verrijking van de deelcollectie.
- Lapjesdeken Storm at Sea. Deze lapjesdeken is, in de periode 1986-1990, vervaardigd door moeders van overwegend Poolse afkomst waarvan de kinderen een hartoperatie ondergingen in het Wilhelmina Kinderziekenhuis in Utrecht. Op initiatief van Kitty van Rhijn borduurden de moeders, om de spanning van het wachten te verminderen, lapjes met naam, geboortedatum en soms een persoonlijk motiefje. Die lapjes werden door haar verzameld op deze quilt.
- Herdenkingsborden 1914-1918. Aankoop van negen borden, geglazuurd aardewerk, polychroom beschilderd, in beperkte oplage, met voor die periode actuele onderwerpen als aanvulling met het oog op de canon.

Herbestemming roerende collectie

Uit langdurige bruiklenen zijn 55 objecten retour gegaan naar de bruikleengever. Van een groot aantal objecten is het vooronderzoek afgerond,

waarvan de herbestemmingsprocedure in 1914 kan worden afgerond.

Meegewerkt is aan een initiatief van het Landelijke Contact Museumconsulenten om een casus in te dienen bij de Ethische Commissie van de Nederlandse Museumvereniging over afstoting van objecten met een 'bulkstatus' en 'lage erfgoedwaarde', maar zonder verwervingsgegevens. Volgens de LAMO-richtlijnen mogen voorwerpen met onbekende herkomst niet worden afgestoten, terwijl het juist gaat om behoorlijke aantallen met een lage erfgoedwaarde. De Ethische Commissie is in 2013 nog niet tot een uitspraak gekomen.

Overig roerende collectie

Het museum heeft, als een van de voortrekkers, een grote bijdrage geleverd aan de totstandkoming van een generaal, nationaal te implementeren waarderingsmethodiek 'Op de museale weegschaal', die in juni 2013 gepresenteerd werd.

In 2013 is een pilot uitgevoerd om objecten van barcodes te voorzien. Hierdoor zijn standplaatswijzigingen veel efficiënter uit te voeren. In 2014 wordt het barcoderen opgenomen in het reguliere werk, mede met het oog op de (mogelijke) verhuizing naar het Collectiecentrum Nederland. Onderzoek naar de verwervingsgegevens wees uit dat deze gegevens ontbreken voor ongeveer 14% van de objecten in de roerende collectie.

Onroerende collectie

Tussen 2009 en 2012 zijn, in een grote inhaalslag, achterstanden in behoud en beheer van de museale gebouwen weg gewerkt. In 2013 kon daardoor het behoud en beheer vanaf die behaalde nullijn regulier worden uitgevoerd. De planning en de beoogde kwaliteit zijn behaald. Veel aandacht werd gegeven aan de conditie van de Delftse Molens. In 2014 zullen de onderzoekwerkzaamheden resulteren in het verbeteren van het kruiswerk.

Financiering

Exploitatieverbetering

Het museum wordt in 2014 en 2015 geconfronteerd met het optreden van een mogelijk tekort op de exploitatie. Daarvoor zijn vier redenen. De korting op de subsidie, het aflopen van tienjarige exploitaties van twee grote presentaties en lagere

renteopbrengsten. Daarboven was het verstandig om rekening te houden met mogelijk negatieve financiële gevolgen van voorgenomen wijzigingen in het Rijkshuisvestingsstelsel.

In 2012 is daarom een proces gestart, onder de naam 'Bruggenbouwen', om te zoeken naar mogelijkheden te exploitatie te verbeteren. Dat is een proces met grote participatie vanuit de organisatie, waarin gezocht wordt naar het genereren van meer inkomsten en het drukken van kosten door hogere efficiency. In 2013 heeft een tiental projectgroepen gewerkt aan voorstellen over onderwerpen die als kansrijk werden gezien. De gezamenlijke inzet was om de noodzaak van gedwongen ontslagen binnen het vaste medewerkersbestand te voorkomen. Zeven projectteams hebben hun voorstellen gedaan en er zijn daarover beslissingen genomen. Drie andere projectteams komen, om verschillende redenen, pas begin 2014 met hun voorstellen. Deze aanpak had mede tot doel om het functioneren van de organisatie te verbeteren.

De besluiten leiden, binnen de modelmatige aanpak, tot een sluitende exploitatie voor 2014; voor 2015 blijft er nog een uitdaging liggen, die opgelost moet kunnen worden met de voorstellen van de drie andere projectgroepen. De implementatie van de besluiten is weer teruggelegd in de lijn. De effecten worden daardoor ook opgenomen in de normale exploitatie en zijn niet altijd goed afzonderlijk zichtbaar te maken. Daardoor is het draagvlak in de organisatie over deze aanpak aan een lichte slijtage onderhevig.

De nevensdoelen van de projectmatige aanpak zijn bereikt. De leden van de projectteams zijn dragers geworden van verandering en andere werkwijzen en methoden. Zij hebben over de grenzen van de eigen afdeling heen gekeken, hebben op een ander niveau naar het totaal van de organisatie gekeken, hebben horizontale samenwerkingen tussen sectoren en afdelingen opgebouwd.

De projecten hebben ook veel bijvangst opgeleverd. Er is veel informatie verzameld en ontsloten, er zijn kengetallen ontwikkeld, werkprocessen geanalyseerd en verbeterd. Op die wijze hebben de projectuitkomsten ook een positieve impuls gegeven aan de vernieuwing van de financiële administratie die per

1 januari 2014 functioneert. Mede dankzij de projecten is het kostenbewustzijn en het ondernemerschap binnen de organisatie versterkt.

Efficiencyverhoging en kostenverlaging vinden met name plaats in de uitwerking van:

- Nieuwe, kortere en meer gedifferentieerde, openingsvensters voor het park, die beter aansluiten bij de behoeften van bezoekers en de kosten aanzienlijk verminderen.
- schillende technische afdelingen.
- Verbeteren van het inkoopproces en inkooporganisatie.

Het verhogen van de inkomsten vindt vooral plaats door:

- Realiseren van een vergrote en vernieuwde parkeerplaats onder gelijktijdige verhoging van de parkeertarieven.
- Introductie van nieuwe kaartarrangementen.
- Verbeteren en uitbreiden van de retail in het park.

Naast de implementatie van de besluiten zal er in 2014 ook aandacht zijn voor vervolgprijzen en suggesties die door de projectteams zijn voorgesteld.

Een van de projecten die nog loopt is het onderzoek na een verdere verlaging van de energiekosten. Het terugdringen van de energielasten en duurzaamheid was al een punt van aandacht. Zo zijn er in 2013 al meer projecten uitgevoerd om de klimaattechniek in de Wagenhal te vernieuwen, is een GebouwenBeheerSysteem geïmplementeerd waarmee klimaatinstallaties worden beheerd en is niet alleen een Masterplan Verlichting gereed gekomen om te kunnen omschakelen van traditionele verlichting naar LCD-verplicht, maar zijn hierbinnen ook al werkzaamheden uitgevoerd.

Exploitatie nieuwe projecten

Het museum kent de gedragslijn dat nieuwe presentaties alleen ingericht kunnen worden als er te voren financiën ter beschikking zijn voor een exploitatieperiode van tien jaren. Bij een aantal nieuwe presentaties kon daaraan, om verschillende redenen, niet voldaan worden.

Bij de realisering van de Westerstraat traden onverwachte omstandigheden op, met name het faillissement van de aannemer, waardoor hogere

inrichtingskosten gemaakt moesten worden. Slepende arbitragezaken met de curator over de afrekening brengen extra kosten met zich mee. Daardoor zullen de financiële middelen voor de exploitatie veel eerder dan in 2023 uitgeput zijn.

Voor de stichting van de Watersnoodwoning is een extra bijdrage van de BGL ontvangen. Deze gelden kunnen echter niet ingezet worden voor de exploitatie. Vanwege het externe belang van dit project, is in 2013 besloten toch de presentatie te realiseren. Ondertussen vonden er inspanningen plaats om alsnog externe gelden voor de exploitatie te vergaren. Die inspanningen hebben geleid tot een eerste sponsorbijdrage van € 30 k voor de eerste drie jaren. Inspanningen om ook sponsorgelden in Noorwegen te vinden, hebben nog niet tot tastbare resultaten geleid, maar worden voortgezet.

Sponsorinkomsten

Met ondersteuning van een extern bureau zijn in 2013 de mogelijkheden onderzocht om bedrijven als sponsor te verbinden aan het Museum. Dat is, zeker in de economische situatie, een langdurig proces dat veel aandacht vraagt. Het museum slaagt er slecht in bedrijven te interesseren het bestaande museum te sponsoren. Verbonden aan de realisering van de Canon zien bedrijven meer mogelijkheden. De ervaringen worden verwerkt in een strategische sponsornota.

Bedrijfsvrienden

In 2013 waren er dertien bedrijven vriend van het museum. De bijdragen variëren van bijdragen in natura tot € 10k per jaar. Het economisch getij maakt het voor veel, vooral kleinere, bedrijfsvrienden moeilijker om financieel te blijven bijdragen.

Met de bedrijfsvrienden zijn kennismakingsgesprekken gevoerd door de nieuwe medewerker sponsoring. Er zijn voorstellen gedaan voor potentiële nieuwe relaties. Er vonden voor de bedrijfsvrienden bijeenkomsten plaats in juni en december. Bij de organisatie is meer rekening gehouden met de behoeften van de bedrijfsvrienden tot onderling contact.

Het bedrijf De Kabath, gespecialiseerd in het beschermen van leegstaand vastgoed, werd bedrijfsvriend en geeft voor drie jaar een bijdrage van €10K die geoordeeld is voor de exploitatie van de Watersnoodwoning.

Strategisch Partner Provincie Gelderland

Het museum is door provincie Gelderland erkend als strategische partner voor het realiseren van het Programma Cultuur en Erfgoed. Een subsidieaanvraag voor €500 K met het voorstel om het meerdaags verblijfstoerisme te stimuleren met het ontwikkelen van een nieuwe toeristische route 'Verhaal van Nederland' werd gehonoreerd door de Provincie. Het museum zal hier een regisserende rol in vervullen. RBT-KAN (Regionaal Bureau voor Toerisme) en Gelders Erfgoed treden hierbij op als partners voor het museum.

Beleggingsbeleid

Het museum belegt niet in risicodragende beleggingsvormen. Liquiditeiten die niet direct nodig zijn, worden aan een spaarrekening toegevoegd.

Medewerkers en samenwerking

Voor de medewerkers zijn twee cao's van toepassing. Voor het personeel dat een arbeidsovereenkomst heeft met het museum de museum-cao, voor het personeel dat een arbeidsovereenkomst heeft met de SDBO de horeca-cao.

Verzuimcijfers

Het ziekteverzuim percentage vertoonde in 2013 een tweezijdig beeld. Enerzijds zien we dat binnen de SDOB een daling is ingezet ten opzichte van 2012 (van 4,93% naar 3,36%), anderzijds binnen het NOM een opmerkelijke stijging (van 2,76% naar 4%). Deze stijging heeft niet zo zeer te maken met een verslappende aandacht op het gebied van verzuimbeleid, maar werd in negatieve zin beïnvloed door een groot aantal niet werk-gerelateerde, langdurig zieken. Van een vijftal collega's moest in 2013 op een veel te jonge leeftijd afscheid worden genomen. Soms na een langdurige ziekteperiode, soms volledig onverwacht. We vermelden aanvullend dat dit voor de gehele organisatie een jaar is geweest met periodes waarin de onderlinge collegialiteit en solidariteit het sterkst tot uitdrukking kwamen. Zo bijzonder dat zelfs op uitdrukkelijke wens van de overledene of de familie de mogelijkheid is geboden om dat afscheid op bijzondere wijze in het museumpark zelf mogelijk te maken.

Opleiding, ontwikkeling, p-beleid, competenties, functiewaardering

In 2013 zijn de eerste kaders voor strategisch

personeelsbeleid uitgewerkt en zijn de verschillende HR-instrumenten in meer onderlinge samenhang geïntegreerd. De visie die de afdeling P&O heeft op haar meer strategische rol in het museum is vertaald naar concrete ambities en resultaten als input voor het meerjarenbedrijfsplan.

In 2013 is 12,7% boven budget uitgegeven aan opleidingen en trainingen.

In voorgaande jaren bleek regelmatig dat aangevraagde opleiding en trainingen niet plaatsvonden. Daardoor konden nieuwe verzoeken lopende het jaar relatief gemakkelijk worden toegekend. De stijging van de opleidingsvragen ligt deels aan het feit dat steeds meer wettelijk voorgeschreven opleidingen dienen te worden verzorgd. Voor een belangrijk deel ligt in de oorzaak in de bewustwording dat ontwikkeling van onze organisatie en haar medewerkers steeds belangrijker wordt. Deze tendens blijkt ook uit de opleidingsvragen zoals die voor 2014 zijn ingevoerd. Het museum zal zich verder moeten richten op niet-cursorische opleidingsactiviteiten. Leren kan ook door het introduceren van andere werkmethodeken en in de praktijk. Voorbeelden hiervan zijn het projectmatig werken, het gebruik van brainstorm en analysetechnieken, het gebruik en ontwikkelen van games.

Competentiemanagement is verder doorontwikkeld en beschreven in twee handboeken; een versie voor leidinggevend en een versie voor medewerkers. Naast de bestaande definiëring en gedragsindicatoren zijn nu ook de ontwikkelmogelijkheden inzichtelijk en zijn er Werving & Selectievragen opgesteld. In de praktijk is een wisselend beeld zichtbaar in het instrumentele gebruik van competenties. De behoefte en de noodzaak tot het inzetten van competenties zullen in de toekomst steeds nadrukkelijker naar voren komen om te kunnen sturen op kwalitatieve capaciteit en efficiëntere inzet van medewerkers.

Op het gebied van functiebeschrijvingen en daaraan gekoppelde functiewaarderingen heeft in 2013 een eerste inhaalslag plaatsgevonden. Ruim dertig functies zijn herschreven en geherwaardeerd.

Arbo

De Arbo intentieverklaring is vernieuwd en de kaders Arbo beleid en organisatie is ontwikkeld. Gezien de verwachte ontwikkelingen rondom de

Canon heeft een Risico Inventarisatie en Evaluatie plaatsgevonden van het Entrepaviljoen. De risico's en adviezen zijn meegenomen door de projectgroep. Aanvullend hierop heeft een klimatologisch onderzoek plaatsgevonden van de kantoren binnen het Entrepaviljoen.

De diverse plannen van aanpak zijn bijgesteld. Om Arbo nog beter te verankeren in de organisatie is het werken met een Arbomappen geïntroduceerd. In deze mappen zitten alle praktische en relevante informatie voor de medewerkers. Een inventarisatie, met ondersteuning van de arbo-dienst, heeft geleerd dat de gekozen weg goed is. Punt van aandacht blijft het geven van voorlichting en instructie. In 2013 hebben zich geen arbeidsongevallen voorgedaan.

Het beleid (on) gewenste omgangsvormen is geactualiseerd alsmede de bijbehorende procedures. Aanvullend op de in 2012 vastgestelde code Integriteit is in 2013 een Regeling Melden Vermoeden misstanden vastgesteld.

Vrijwillige medewerkers

Een bijzonder groep medewerkers wordt gevormd door de vrijwillige collega's, eind 2013 waren dat er 395. Deze collega's vervullen allerlei functies. Grote groepen verzorgen het rijden en onderhoud van de trams. Andere grote groepen zijn de rondleiders, de medewerkers op het Kindererf en medewerkers presentatie. Maar ook de kruidentuin, de imkerij, de bierbrouwerij zouden niet zonder vrijwillige collega's kunnen functioneren. In de bibliotheek en andere onderdelen van het collectiebeheer, eigenlijk is er geen afdeling waarin vrijwillige medewerkers niet wat toevoegen aan het museum.

Het vrijwilligersbeleid is vastgelegd in een handboek *Een professionele zaak. Vrijwilligersbeleid van het Nederlands Openluchtmuseum*. De professionalisering krijgt vorm in steeds betere opleidingen en het afnemen van geschiktheids-toetsen.

Regelmatig wordt overlegd met een door vrijwilligers gevormd platform over de aangelegenheden betreffende het vrijwilligersbeleid.

Tramdienst

Per 1 juli 2013 is een tramdienst gevormd. Er bestonden binnen drie verschillende sectoren drie organisatie-eenheden die zich bezig hiel-

den met aspecten van de tramdienst. Mede naar aanleiding van een aantal veiligheidsincidenten is besloten die afdeling samen te voegen tot een tramorganisatie binnen de sector facilitair. Binnen die afdeling functioneren twee eenheden, TramTechniek en TramPubliek. De eerste verantwoordelijk voor het onderhoud en de restauratie van historische trams en het tramtracé, de tweede voor de presentatie en de logistiek van de rijdende trams. Voor beide eenheden zijn nieuwe eerste medewerkers aangesteld.

Deze directe en eenduidige aansturing leidt tot een verbetering van de veiligheidssituatie. De nieuwe leidinggevenden hebben tot taak het veiligheidsbewustzijn verder te verhogen. Na vorming van de nieuwe afdeling is het verbeteren van het instructieprogramma opgepakt. Bij de betrokken vrijwilligers stuitte het voor-nemen op weerstand. Niet tegen de maatregel op zichzelf, maar wel tegen de motivatie ervoor in de veiligheidsincidenten. Geconstateerd is dat er over deze incidenten in het verleden te weinig communicatie had plaatsgevonden met de vrijwilligers.

Vooruitblik

In het voorafgaande bestuurs- en activiteiten-verslag worden de uitdagingen waarvoor het museum staat geschetst. Uit het hele verslag blijkt dat het museum voor een complexe maar vooral inspirerende uitdaging staat. Die durft het museum aan vanuit een sterke positie. De bezoekersaantallen en de waardering vanuit de samenleving geven een stevige basis. Daarbij heeft het museum de laatste jaren stappen gezet in de interne organisatie en in het cultureel ondernemerschap.

De echte kracht van het museum ligt in de sterke verankering in de samenleving. Dat blijkt uit de grote museumvriendenkring. En blijkt net zo goed uit het groeiend aantal samenwerkingen met andere organisaties.

Onder de bezielende leiding van Willem Bijleveld als nieuwe directeur kan het museum met veel energie de uitdagingen aan. Onmisbaar blijft de grote betrokkenheid en inzet van medewerkers en vrijwilligers. Dat maakte het tot een groot genoegen de laatste jaren voor dit museum werkzaam te zijn.

Governance

De directie vormt het bestuur van de stichting. Op basis van statutaire bepalingen vormt de directie tevens het bestuur van de Stichting De Oude Bijenkorf en de Stichting voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed.

Ultimo 2012 bestond de directie uit een, eindverantwoordelijke, bestuursvoorzitter en een

directeur in het bijzonder belast met de nieuwe taken en externe relaties.

De Raad van Toezicht houdt toezicht op het bestuur op basis van de statutaire bepalingen.

De Raad van Toezicht vormt tevens de Raad van Toezicht van de Stichting De Oude Bijenkorf en de Stichting voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed.

Samenstelling directie (nevenfuncties)

Naam	Functie	Vanaf	Relevante Nevenfuncties
De heer J.P. de Jong	Voorzitter directie	1 juni 2012	Zelfstandige adviespraktijk 'Achter de Duinen' Lid Raad van Toezicht Kunstgebouw te Rijswijk Lid Raad van Toezicht Stichting Koninklijke Rotterdamse Diergaarde Blijdorp te Rotterdam Lid Bestuur Libris Geschiedenisprijs 2013
De heer P-M.J.M. Gijsbers	Directeur in het bijzonder belast met de nieuwe taken en externe relaties.	1 juni 2012	Lid Raad van Toezicht Digitaal Erfgoed Nederland te Den Haag Lid Board Association of European Open Air Museums Lid Adviesraad Erfgoedbalans 2015 van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed te Amersfoort Lid Raad van Advies Centrum voor Architectuur en Stedenbouw Arnhem Lid Adviesraad RBT KAN (regionaal bureau voor toerisme knooppunt Arnhem – Nijmegen) Lid Ontwerp Platform Arnhem Lid Stuurgroep en Netwerk Digitaal Erfgoed Ministerie OCW Lid Gelderse Raad voor Economische Transitie Lid jury Libris Geschiedenisprijs

Code Cultural Governance

Bestuur en Raad van Toezicht onderschrijven de negen principes van de Governance Code Cultuur en de governancebepalingen van het Reglement CBF-keur. In dit reglement is opgenomen de Code Goed Bestuur voor Goede doelen.

Aan de genoemde principes van de Governance Code Cultuur wordt voldaan.

Op het punt van de maximale zittingstermijn van leden van de Raad van Toezicht is, met instemming van de Staatssecretaris OCW, in april 2011 een uitzonderingsbepaling opgenomen die het mogelijk maakt, als de continuïteit van het toezicht daarom vraagt, een lid voor een derde termijn te benoemen.

In 2013 zijn de statuten op twee punten geactualiseerd. Bij deze gelegenheid is op verzoek van de staatssecretaris de rol van de bewindspersoon bij het benoemen van de leden van de Raad van Toezicht te verwijderen. Tevens werd het artikel waarin bepaald is over welke besluiten het bestuur de Raad van Toezicht goedkeuring dient te vragen aangepast aan de toenmalige Code Cultural Governance. Op basis van de nieuwe Governance Code Cultuur zijn verdere statuutenaanpassingen niet nodig. Wel zal in 2014 onderzocht worden in hoeverre een algemene herziening nodig is.

In 2012 is een Code Integriteit vastgesteld. Daarin worden, op basis van Cao-bepalingen en de kernwaarden van het museum medewerkers richtlijnen en aandachtspunten geboden met betrekking tot integer gedrag. In vervolg hierop is in 2013 tevens een Regeling melden van vermoeden van misstanden vastgesteld. De Raad van Toezicht heeft vastgesteld dat deze regeling ook op de eigen leden van toepassing is.

Arbeidsvoorwaarden bestuur

Het pakket van arbeidsvoorwaarden voor bestuursleden is gebaseerd op hetgeen gangbaar is in vergelijkbare functies in de sector en voldoet aan de wettelijke en andere van toepassing zijnde bepalingen.

Tegelijkertijd dienen de arbeidsvoorwaarden zo te zijn dat bestuursfuncties op voldoende kwalitatief niveau kunnen worden ingevuld.

Bij de bepaling van het salaris een door de Raad

van Toezicht wordt schaal 15 uit de Museum-cao als basis gehanteerd.

Er gelden voor leden van het bestuur geen bepalingen ten aanzien van arbeidsduur en werktijden. Overwerk komt daarom niet voor separate vergoeding in aanmerking.

Met betrekking tot de secundaire arbeidsvoorwaarden volgen de leden van het bestuur, voor zover dat niet al inhoudelijk is geregeld in de arbeidsovereenkomst, de toepasselijke bepalingen uit de Museum-cao.

Eventuele overige arbeidsvoorwaarden van de leden van het bestuur worden door of namens de Raad van Toezicht vastgesteld.

Systeem van risicobeheersing en controle

Er bestaat sinds 2009 een risicoanalyse. Sindsdien waren er geen redenen op die risicoanalyse aan te passen. Een evaluatie en actualisering, ook in relatie tot de nieuwe taken, wordt in 2014 opgepakt.

Als bijlage is de algemene profielschets voor de Raad van Toezicht toegevoegd. Dit profiel wordt in ieder geval voor het zoeken van kandidaten voor vacatures in de Raad geactualiseerd en uitgewerkt naar een specifiek zoekprofiel.

Als basis voor het zoekproces naar een nieuwe algemeen directeur is in 2013 een profiel voor deze functie vastgesteld. Dit profiel is als bijlage toegevoegd.

In goed overleg met het bestuur van de Vrienden van het museum wordt gewerkt aan een wijziging van de onderlinge samenwerking. In dat kader wordt met de Vrienden ook gesproken over de wijze waarop de Code van toepassing dient te zijn op de vrienden.

Voor de toepassing van de Wet op de ondernemingsraden zijn de drie ondernemingen (museum, SDOB en VIE) samengevoegd. Voor de verkiezingen van de ondernemingsraad is het reglement daarop aangepast. Bij die wijziging is de eerder bestaande kwaliteitszetel voor het SDOB-personeel opgeheven. Van de ondernemingsraad is een afzonderlijk bericht opgenomen in dit verslag.

Het museum kent een grote groep betrokken vrijwilligers. Het vrijwilligersbeleid is vastgelegd in een afzonderlijk handboek. Regelmatig wordt overlegd met een door vrijwilligers gevormd platform over de aangelegenheden het vrijwilligersbeleid betreffende.

Arnhem, 28 maart 2014

Drs. J.P. de Jong
Directeur-bestuurder